

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

Giedrė Jagminė

KORUPCIJOS PREVENCIJOS KELIŲ POLICIJOJE NUŠVIETIMAS
ŽINIASKLAIDOJE

Magistro darbas

Darbo vadovas

doc. A. Šenavičius

KAUNAS, 2015

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS**

**KORUPCIJOS PREVENCIJOS KELIŲ POLICIJOJE NUŠVIETIMAS
ŽINIASKLAIDOJE**

**Viešojo administravimo magistro darbas
Studijų programa 621N70001**

Darbo vadovas

(parašas)

**doc.
A. Šenavičius
2015-02-18**

Recenzentas

(parašas)

doc. E. Vaidelytė

2015-02-18

Atliko

(parašas)

**SMTV-2/3 gr. stud.
G. Jagminė
el. paštas:
giedre.jagmine@ktu.edu.**

2015-02-18

PATVIRTINIMAS APIE MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad parengtas **magistro darbas**

Korupcijos prevencijos kelių policijoje nušvietimas žiniasklaidoje

(įrašyti pavadinimą)

- atliktas savarankiškai ir jo dalys arba visas darbas nėra nukopijuotas nuo kitų autorių darbų;
- nebuvo pateiktas atsiskaitymui šiame ar kitame KTU fakultete arba kitoje aukštojoje mokykloje;
- pateiktos nuorodos į visus kitų autorių darbus, kurių medžiaga pasinaudota.

Giedrė Jagminė

Vardas, pavardė

Parašas

2015 02 18

Data

Jagminė, G. *Korupcijos prevencijos kelių policijoje nušvietimas* žiniasklaidoje. Viešojo administravimo magistro darbas. Studijų programa 621N70001. Vadovas doc. A. Šenavičius. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, 2015, 61 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas temos aktualumas ir naujumas: Korupcijos mastą didina žemi ekonominiai rodikliai. Pastebima, kad dėl žemo ekonominio išsivystymo korupcijos paplitimą taip pat sąlygoja mažos valdininkų algos, jų žema kvalifikacija, dažniausiai kaltinama neveikli ir neefektyvi teismų sistema, neveiksmingi įstatymai, aukštas nusikalstamumo lygis ir skurdžios lėšos, skiriamos kovai su korupcija (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2001.). 2013 m. Korupcijos barometro tyrime, 23 proc. apklaustų Lietuvos gyventojų (apklausta 1007 gyventojai), turėjusių reikalų policijos institucijose, teigė, kad per pastaruosius 12 mėn. davė kyši. Pažeidėjų drąsa siūlyti kyšius verčia ieškoti efektyviausių antikorupcijos priemonių („Transparency International“ 2013 m. Pasaulinis korupcijos barometras). Tyrimo problema: Neištirti korupcijos prevenciją kelių policijos veikloje lemiantys veiksniai. Darbo objektas: Korupcijos prevencija ir jos priemonės kelių policijos veikloje. Darbo dalykas: Korupcijos prevencija kelių policijos veikloje. Darbo tikslas: Išnagrinėti korupcijos prevenciją kelių policijos veikloje ir jos nušvietimą žiniasklaidoje. Darbo uždaviniai: 1. Atskleisti korupcijos prevencijos turinį; 2. Išanalizuoti korupcijos prevencijos teisinį reglamentavimą Lietuvoje; 3. Nustatyti problemas ir įvertinti priemones, padedančias užkirsti kelia korupcijai kelių policijoje; 4. Išanalizuoti žiniasklaidos straipsnius policijos, kelių policijos korupcijos ir prevencijos aspektu, taikant turinio analizės metodą. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizės, teisės aktų analizė, sintezė, retrospektyvinė analizė, turinio analizė ir antrinė duomenų analizė. Magistro baigiamojo darbo pirmajame skyriuje siekiama išigilinti į korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimą, ieškoma geriausių korupcijos eliminavimo būdų. Antrajame skyriuje siekiama atskleisti teises prevencines priemones. Trečiajame skyriuje įvertinamos priemonės, kurios padeda užtikrinti skaidrų kelių policijos pareigūnų darbą. Ketvirtajame skyriuje atlikta kiekybinė ir kokybinė analizė, taikant turinio analizės metodą. Lyginamas dviejų didžiausių Lietuvos dienraščių skiriamas dėmesys korupcijai policijos veikloje, kelių policijoje ir koks dėmesys skiriamas antikorupcijos temai. Pagrindinės darbo išvados: 1. Siekiant įgyvendinti korupcijos prevenciją būtina stabili ir nuosekli strategija; 2. Baudžiamąsias antikorupcines priemones reikia racionaliai derinti su nebaudžiamosiomis, nesusijusiomis su valstybės prievarta priemonėmis siekiant pažaboti korupciją; 3. Policijos įvaizdžio formavimui nėra skiriamas pakankamas dėmesys, pareigūnai neturi suformuoto teigiamo įvaizdžio visuomenės akyse; 4. Vienas svarbiausių kovos su korupcija elementų yra antikorupcinis švietimas. Skaitantieji „Lietuvos rytą“ su antikorupcijos tema susidūrė rečiau nei skaitantieji „Respubliką“. Lyginant policijos ir kelių policijos pareigūnų korupcijos aprašytus atvejus matoma, kad „Lietuvos rytas“ labiau informuoja apie korupcijos reiškinius.

Jagminė, G. *Reflection of Corruption Prevention of Traffic Police in Mass Media*. Master's Thesis in Public Administration. Study programme 621N70001. Supervisor assoc. prof. A. Šenavičius. Kaunas: Faculty of Social Sciences, Humanities and Arts, Kaunas University of Technology, 2015, 61 p.

SUMMARY

Master's thesis analyses the relevance and novelty of the research: The scale of corruption is increased by low economic indicators. It is noted that due to low economic development the expansion of corruption is also reasoned by low salaries of officials, their low qualification, the judicial system which is often blamed for inaction and inefficiency, inefficient laws, high crime rate and poor funding of actions against corruption (Lithuanian Free Market Institute, 2001.). In 2013 the Corruption Barometer Survey revealed that 23 per cent of interviewed Lithuanian citizens (1007 residents were interviewed) who had any kind of issues in the police authorities stated that over the period of the last 12 months they had given a bribe. The violators' courage to offer bribes forces to look for the most efficient anti-corruption measures ("Transparency International" 2013 Global Corruption Barometer). The problem of the research: Non-studied factors determining corruption prevention in the activity of the traffic police. Research subject: Corruption prevention and its measures in the activity of traffic police. Research object: Corruption prevention in the activity of the traffic police. The aim of the paper: To research the corruption prevention in the activity of the traffic police and its reflection in the mass media. Objectives of the research: 1. To reveal the content of the corruption prevention; 2. To analyse the legal regulation of corruption prevention in Lithuania; 3. To distinguish problems and assess the measures helping to prevent corruption in the traffic police; 4. To analyse media articles on the police, corruption of the traffic police and prevention by applying the content analysis method. Research methods: analysis of scientific literature, analysis, synthesis, retrospective analysis, content analysis and secondary data analysis of legal acts. The first part of the Master's thesis aims to reveal in depth the reasons and conditions of corruption and to search for the best corruption elimination ways. The second part seeks to disclose legal preventive measures. The third part assesses the measures which help to ensure transparent work of traffic police officers. In the fourth part the quantitative and qualitative analysis is performed by applying the content analysis method. The attention paid by two biggest Lithuanian daily newspapers to corruption in the police activity, in the traffic police and to anti-corruption topic is compared. The main research conclusions: 1. In order to implement corruption prevention the stable and coherent strategy is a must; 2. Criminal anti-corruption measures need to be rationally combined with non-criminal which are not related with state coercion measures in order to curb corruption; 3. Forming of the image of the police does not receive sufficient attention, police officers do not have a positive image formed in the eyes of the public; 4. One of the most important elements of the fight against corruption is anti-corruption education. Those who read "Lietuvos Rytas" encounter the anti-corruption topic less often than those who read "Respublika".

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė. Tarptautinės finansų ir pasaulinės nevyriausybinių organizacijų kovos su korupcija elementai.
- 2 lentelė. Prevencinės priemonės prieš korupciją pagal Korupcijos prevencijos įstatymą.
- 3 lentelė. Kovos su korupcija programose įtvirtintos prevencinių priemonių grupės.
- 4 lentelė. Kyšio davimas viešojo sektoriaus institucijose.
- 5 lentelė. Techninės priemonės, įdiegtos policijos patrulių automobiliuose.
- 6 lentelė. Dienraščio „Lietuvos rytas“ duomenų masyvas.
- 7 lentelė. Dienraščio „Respublika“ duomenų masyvas.
- 8 lentelė. Straipsnių dažnių lentelė.
- 9 lentelė. „Raktiniai žodžiai“ ir jų sinonimai.
- 10 lentelė. Reikšminių žodžių ir jų sinonimų pasikartojimas „Lietuvos ryto“ straipsniuose.
- 11 lentelė. Reikšminių žodžių ir jų sinonimų pasikartojimas „Respublikos“ straipsniuose.
- 12 lentelė. Skaitytojo požiūrio ir socialinės elgsenos formavimas publikacijų pagalba.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1 pav. Korupcijos pasiūlos ir paklausos sąveika.
- 2 pav. Nacionalinėje kovos su korupcija programoje 2011–2014 metų numatytų priemonių įgyvendinimas iki 2012 gruodžio 31 dienos.
- 3 pav. Interesų trikampis pagal P. Lazarsfelsą.
- 4 pav. VPK darbuotojo darbo užmokesčio kitimas 2013 – 2014 metų I ketvirtį.
- 5 pav. 2013 metų Lietuvos policijos turimų automobilių amžiaus procentinis pasiskirstymas.
- 6 pav. 2013 m. Pasaulio korupcijos barometro tyrimo duomenys apie kyšininkavimo patirtį.
7. pav. Organizacijos įvaizdžio lygmenys.
- 8 pav. Straipsnių „Lietuvos ryte“ procentinis turinio pasiskirstymas pagal temas.
- 9 pav. Straipsnių „Respublikoje“ turinio pasiskirstymas pagal temas.
- 10 pav. „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ straipsnių turinio pasiskirstymas pagal temas.
- 11 pav. Dienraščių trejetukas pagal vidutinę auditoriją proc. 2012 m.
- 12 pav. Publikacijų vieta dienraštyje.
- 13 pav. Dienraščių straipsnių fotografijų turinys.
- 14 pav. „Lietuvos ryto“ straipsniuose raktinių žodžių ir jų sinonimų dažniai.
- 15 pav. Reikšminių žodžių ir jų sinonimų pasikartojimas „Respublikos“ straipsniuose.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ SĄRAŠAS

1. Korupcija – bet koks asmenų, dirbančių valstybinėje tarnyboje (valstybės politiko, teisėjo, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ir kito jam prilyginto asmens) elgesys, neatitinkantis jiems suteiktų įgaliojimų ar teisės aktuose nustatytų elgesio standartų, ar tokio elgesio skatinimas, siekiant naudos sau ar kitiems asmenims ir taip pakenkiant piliečių ir valstybės interesams (Nacionalinės kovos su korupcija 2011-2014 metų programos patvirtinimas. Nr. XI-1457. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 77-3727).
2. Korupcijos prevencija – korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas sudarant bei įgyvendinant atitinkamų priemonių sistemą, taip pat poveikis asmenims siekiant atgrasinti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo. Korupcijos prevencija siekiama, kad korupcija kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, kurti socialinę gerovę, stiprinti nacionalinį saugumą, didinti viešųjų paslaugų teikimo kokybę (Specialiųjų tyrimų tarnyba. STT veikla.).
3. Kyšininkavimas – tai veikla, kurios metu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai pažadėjęs ar susitaręs priimti kyšį arba reikalavęs ar provokavęs duoti kyšį, arba priėmęs kyšį už teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus (Lietuvos respublikos baudžiamasis kodeksas. Nr. IX-1162. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741).
4. Baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis – baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti baudmės paskirtį (Lietuvos respublikos baudžiamasis kodeksas. Nr. IX-1162. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741).
5. Korupcijos prevencijos strategijos esmė – adekvačiai pažinti šį reiškinį, taikyti adekvačias kontrolės priemones. Dėl korupcijos prigimties, kilmės, jos reikšimosi būdų šio reiškinio nėra įmanoma įveikti vien tik teisinio persekiojimo būdais, reikia taikyti tinkamus politinės, socialinės, ekonominės terapijos priemones. Sėkminga kovos su korupcija strategija pasižymi stabilumu, ji susideda iš skirtingų sudėtinių dalių: korupcijos pažinimo; korupcijos prevencijos. (Vaitiekus 2002, p. 45).
6. Korupcijos pasiūlos ir paklausos sąveika – Jei palankaus sprendimo siekiančio asmens pasiūlytas atlygis yra pakankamai didelis, kad kompensuotų už su korupciniu aktu susijusią pareigūno riziką, tikėtina, kad korupcinis sandoris bus sudarytas (Steponavičienė, 2005, p. 165).
7. Turinio analizė – tai formalizuotas dokumentų tyrimo būdas, kuris numato jų turinio vertinimą remiantis požymių, kurie svarbūs tyrėjui ir kuriuos galima apibendrinti, skaičiavimu (Leonavičius, 2003, p. 36).

PAGRINDINIŲ SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

1. ATPK – Administracinių teisės pažeidimų kodeksas.
2. CK – Civilinis kodeksas.
3. BK – Baudžiamasis kodeksas.
4. LVĮ – Lobistinės veiklos įstatymas.
5. MAĮ – Mokesčių administravimo įstatymas.
6. LR – Lietuvos respublika.
7. VRM – Vidaus reikalų ministerija.

TURINYS

Lentelių sąrašas	6
Paveikslų sąrašas	7
Pagrindinių sąvokų sąrašas.....	8
Pagrindinių santrumpų sąrašas	9
ĮVADAS	11
1. KORUPCIJA KAIP SOCIALINIS REIŠKINYS	14
1.1. Korupcijos prevencijos esmė	15
1.2. Pagrindinės prevencinės priemonės prieš korupciją	18
2. KORUPCIJOS PREVENCIJOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE	24
3. KORUPCIJOS KELIŲ POLICIJOJE PRIEŽASTYS IR JŲ ŠALINIMO PRIEMONĖS	30
3.1. Korupcijos apraiškų kelių policijoje priežastys	30
3.2. Kovos su korupcija priemonės ir šiuolaikinių technologijų įtaka prevencijai kelių policijoje.....	33
3.3. Teigiamo policijos įvaizdžio formavimas – kaip antikorupcinė priemonė	35
4. POLICIJOS KORUPCIJOS ATVEJŲ PATEIKIMO ANALIZĖ DIENRAŠČIUOSE „LIETUVOS RYTAS“ IR „RESPUBLIKA“	43
4.1. Tyrimo metodologija.....	43
4.2. Straipsnių apie korupciją ir jos prevenciją policijos veikloje teksto elementų turinio analizė.....	44
IŠVADOS	56
REKOMENDACIJOS.....	58
LITERATŪRA.....	59

IVADAS

Temos aktualumas: Magistrinio darbo tema yra aktuali, nes yra labai išaugusi korupcijos problema. 2012 m. Vidaus reikalų ministerijos ir Policijos departamento prie VRM reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenimis, apklausa atlikta 2011 m. rugsėjo – lapkričio 4 d., apklausą atliko „Sprinter tyrimai“, visuose Lietuvos savivaldybėse individualių interviu būdu buvo apklausti 15–75 m. gyventojai (atlikta 3002 interviu), iš visų VRM pavaldžių institucijų gyventojai dažniausiai susiduria su policija. Tyrimo duomenys parodė, kad dalis gyventojų nepasitiki visomis baudžiamosios justicijos institucijomis: teismais nepasitiki 62 proc., prokuratūra 51 proc., policija 35 proc. respondentų (Lietuvos gyventojų požiūris į teisėsaugos institucijas ir viešojo saugumo būklės vertinimas 2012). Pasaulinio barometro tyrimo 2013 m. duomenimis 23 proc. apklaustų Lietuvos gyventojų (apklausta 1007 gyventojai), turėjusių reikalų policijos institucijose, teigė, kad per pastaruosius 12 mėn. davė kyši pareigūnams („Transparency International“ Pasaulio korupcijos barometro tyrimo analizė 2013). Kaip teigia Navikas, P. visuose srityse skaidrumą sunku užtikrinti. (Navikas, 2008, p. 7).

Keitimasis paslaugomis ar kita atsidėkojimo forma už paslaugas ar pagalbą, siekiant įsigyti neteisėtai turtą ar išvengti atsakomybės už nusižengimą, yra netoleruojama visuomenės. Tokie veiksmai sąlygoja korupcijos apraiškas.

Korupcijos mastą didina žemi ekonominiai rodikliai. Pastebima, kad dėl žemo ekonominio išsivystymo korupcijos paplitimą taip pat sąlygoja mažos valdininkų algos, jų žema kvalifikacija, dažniausiai kaltinama neveikli ir neefektyvi teismų sistema, neveiksmingi įstatymai, aukštas nusikalstamumo lygis ir skurdžios lėšos, skiriamos kovai su korupcija (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2001.). 2013 m. Korupcijos barometro tyrime, 23 proc. apklaustų Lietuvos gyventojų (apklausta 1007 gyventojai), turėjusių reikalų policijos institucijose, teigė, kad per pastaruosius 12 mėn. davė kyši. Pažeidėjų drąsa siūlyti kyšius verčia ieškoti efektyviausių antikorupcijos priemonių („Transparency International“ 2013 m. Pasaulinis korupcijos barometras).

Kaip teigia Ackerman, S. R. „kyšiai sumažina išlaidas“ (Ackerman, 2001, p. 24). Kyšininkavimas – pagrindinė korupcijos pasireiškimo forma. Ji yra viena iš labiausiai paplitusių nusikalstamų veikų. Kyšininkavimu ir kitomis korupcinio pobūdžio nusikalstamomis veiklomis yra daroma žala valstybei ir visuomenei, vidaus institucijų stabilumui, ekonominiam vystymuisi.

Teisėsaugos sistema Lietuvoje nėra pajėgi užkirsti kelią korupcijai, nes su ja reikia kovoti sistemiškai. Korupcijos kelio užkirtimui yra naudojamos antikorpacinės priemonės, viena iš kurių yra viešumas.

Korupcijos prevencijos nušvietimas žiniasklaidoje yra labai aktualus todėl, kad spausdinta žiniasklaida neretai yra apibūdinama kaip visuomenės cementas, kuris suteikia piliečiams informaciją

apie socialines institucijas, jų veiklą. Spausdinta žiniasklaida formuoja viešąją nuomone, pateikia naujienas ir padeda jas suvokti. Skaitytojai yra linkę pasitikėti spausdintu žodžiu, vien dėl to, kad „kažkas yra atspausdinta“ (Valstybės tarnybos įvaizdis ir organizacinė elgsena 2003, p. 13).

Kalbant apie korupcijos prevenciją būtina paminėti tarptautinių organizacijų indėlį siekiant išgyvendinti šį neigiamą reiškinį, Vaitiekaus, S. 2002 m. knygoje „Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: Organizacijos ir veiksmų apžvalga“ pateikiama ne tik korupcijos samprata, Lietuvos korupcinės būklės apžvalga, bet ir tarptautinių organizacijų požiūris į esamą padėtį, siūloma tarptautinių priemonių, kurios gali padėti valstybei kovojant su korupcija. Matulevičius, A. 2008 m. savo knygoje „Valstybės valdymo užkulisiai“ nagrinėja mažos ir didelės korupcijos mastus, Palidaukaitė, J., Raudonienė, A. remiantis Lietuvos teisės aktais ir užsienio autoriais savo knygoje „Antikorupcinė kultūra kaip korupcijos priešuodis. Skaidrumas ir korupcija Lietuvoje“ 2005 m. bei „Antikorupcinės kultūros gairės Lietuvoje“ 2004 m. analizavo: kaip Lietuvoje susiformavo korupcija ir kaip kito jos apibrėžimas. Gavelytė, I. 2005 m. savo knygoje „Korupcijos prevencijos priemonių reikšmė ir šiuolaikiniai ypatumai“ analizavo korupcijos prevencinių priemonių svarbą ir šiuolaikinius išskirtinumus, Ackerman, S. R. 2001 m. savo knygoje „Korupcija ir valdžia: priežastys, padariniai ir reforma“ pabrėžė kovoję prieš korupciją teisinio modelio reglamentavimo svarbą ir kt.

Temos naujumas: Lietuvos laisvosios rinkos instituto duomenimis specifinė sritis, kurioje korupcijos ir kyšininkavimo pakankamai daug, yra kelių policija. Su jos pareigūnais galima susidurti kiekvieną dieną kelyje, todėl ši tema reikalauja didesnio dėmesio. Magistro darbe siekiama išanalizuoti korupcijos priežastis, prevencijos įgyvendinimo problemas kelių policijoje ir pažiūrėti į jas kitu aspektu, per masinio informavimo priemonę – žiniasklaidą. Šis aspektas naujas tuo, kad laisva žiniasklaida buvo stiprinama tik po LR nepriklausomybės 1990 m., todėl mažai ištirtas.

Tyrimo problema: Neištirti korupcijos prevenciją kelių policijos veikloje lemiantys veiksniai.

Darbo objektas: Korupcijos prevencija ir jos priemonės kelių policijos veikloje.

Darbo dalykas: Korupcijos prevencija kelių policijos veikloje.

Darbo tikslas: Išnagrinėti korupcijos prevenciją kelių policijos veikloje ir jos nušvietimą žiniasklaidoje.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti korupcijos prevencijos turinį;
2. Išanalizuoti korupcijos prevencijos teisinį reglamentavimą Lietuvoje;
3. Nustatyti problemas ir įvertinti priemones, padedančias užkirsti kelią korupcijai kelių policijoje;
4. Išanalizuoti žiniasklaidos straipsnius policijos, kelių policijos korupcijos ir prevencijos aspektu, taikant turinio analizės metodą.

Tyrimo metodai: aprašomuoju ir mokslinės literatūros metodais analizuojamos sąvokos. Įstatyminei bazei analizuoti pasitelkiamas teisės aktų analizės metodas. Rašant metodologinę dalį naudoti sintezės ir retrospektyviniai metodai. Tiriant žiniasklaidos skiriamą dėmesį analizuojamai temai, atliekama spaudos leidinių kokybinė ir kiekybinė turinio analizė (kontent analizė).

Darbo struktūra: pasirinktai temai atskleisti yra apibūdinamas korupcijos prevencijos turinys, prevencinės priemonės ir jų pritaikomumas kelių policijos veikloje. Atliekama įstatyminės bazės analizė, kad būtų išanalizuotas teisinis šios srities kontroliavimas, nurodantis sankcijas už kyšio davimą ar ėmimą nes labiau už visas kitas prevencines priemones žmones susimąstyti priverčia bausmės. Galiausiai atliekamas tyrimas. Jo paskirtis – atkreipti dėmesį į tai, kaip korupcijos, korupcijos prevencijos tema policijos veiklos lygmenyje yra išviešinama. Komunikacija tirama ir analizuojama sistemiškai, objektyviai ir kiekybiškai, tai leidžia palyginti dviejų didžiausių Lietuvos dienraščių skiriamą dėmesį korupcijai policijos veikloje ir išskirti, kokią dalį iš aprašytų korupcijos apraiškų užima būtent kelių policininkų kyšininkavimo atvejai, koks dėmesys skiriamas antikorupcijai. Gilesnė analizė leidžia atskleisti socialinę tikrovę, tam tikrą vertybinį lygmenį. Straipsniuose galima rasti socialinės tikrovės nusistovėjusių normų, jų savybių atspindžių, kita vertus, galima domėtis, ar tekstas reprezentatyvus, t.y. klausti, kiek jis atitinka aprašomą tikrovę, nes kiekvienas tekstas gali iškreipti ar deformuoti realų tikrovės vaizdą. Tačiau kartu turi galimybę peržengti pačią tikrovę, t.y. sukonstruoti objektyvuotą vaizdinį, kuris įgyja naujų savitų savybių ir formuoja atsakomąjį poveikį auditorijai.

Magistro darbe panaudoti penkiasdešimt du šaltiniai, pagrindinės jų kategorijos – mokslinė literatūra, teisės aktai ir publicistiniai straipsniai. Analizuojamuose straipsniuose ne tik išdėstyti faktai, bet jie ir atitinkamai nuteikia, įtikina skaitytoją.

1. KORUPCIJA, KAIP SOCIALINIS REIŠKINYS

Šiame skyriuje yra pristatoma korupcijos veikla, korupcijos prevencijos strategija, išskiriamos pagrindinės prevencijos priemonės prieš korupciją numatytos Korupcijos prevencijos įstatyme, kovos su korupcija programose ir žiniasklaidoje.

Korupcija turi daug apibrėžimų. Šiuo metu egzistuoja daugiau kaip 300 korupcijos apibrėžimų. Platesne prasme korupcija reiškia piktnaudžiavimą tarnyba siekiant asmeninės naudos. Tokia tarnyba yra grindžiama pasitikėjimu, kai asmeniui yra suteikiami įgaliojimai veikti institucijos – privačios, valstybinės ar ne pelno siekiančios – vardu. Korupcija reiškia, kad už tam tikrą paslaugą ar piktnaudžiavimą tarnyba siekiant neteisėtų tikslų yra nustatomas neteisėtas mokestis. Korupcinė veikla reiškia veikimą ir neveikimą. Ji gali apimti teisėtą ir neteisėtą veiklą. Ji gali būti organizacijos viduje (pavyzdžiui, turto išvaistymas) ar už jos ribų (pavyzdžiui turto prievartavimas). Įvairių korupcijos atmainų pasekmės yra skirtingos. Nors korupcinė veikla kartais gali atnešti grynos socialinės naudos, vis dėlto paprastai dėl jos mažėja veiksmingumas ir atsiranda neteisybė (Klitgaard et al., 2005, p. 16). Korupcija yra neigiamas socialinis reiškinys. Norint išvengti šio reiškinio būtina stiprinti prevencijos sklaidą.

1.1. Korupcijos prevencijos esmė

Anksčiau, 7 dešimtmetyje, kai kuriuose veikaluose korupcija buvo pateisinama, linkstant prie to, kad ji tarytum rinkos kaina, kai rinkai neleidžiama veikti, ar interesų išraiškos priemonė, kai demokratiniais metodams užkertamas kelias. Tačiau vėliau empiriniai ir teoriniai tyrimai įtikino daugelį žmonių, kad daugelis korupcinės veiklos rūšių ekonomine ir politine prasme yra brangus dalykas, net jeigu tai kartais ir duoda naudos valdžioje esančiai žmonių grupei (Gavelytė, 2005, p. 3).

Korupcijos rūšys ir mastai skiriasi. Korupcija gali būti pavienė, kai atskiri pareigūnai ar nedidelės jų grupės mėgina pasinaudoti savo monopoline valdžia, kad gautų kyšius. Tačiau kartais korupcija tampa sisteminė. Du autoriai išskyrė dvi korupcijos rūšis: viena prilygsta pražangai sporte, o kita – taisyklių, apibrėžiančių pražangas ir jų taikymą laužymui. Antruoju atveju sporto rungtynės faktiškai žlunga. L. M. Ocampo tai vadina „hiperkorupcija“, o H. Werlingas – „antrine korupcija“ ir lygina ją su alkoholizmu (Klitgaard et al., 2005, p. 16).

Plačiai išsikerojusiai korupcijos sąvokai ir mastams atsverti būtina plati prevencijos formuluotė. Ją savo knygoje pateikia Gavelytė: „Pasak jos: nusikaltimų prevencija padeda palaikyti teisėtąvarką baudžiamojo ir nebaudžiamojo poveikio priemonėmis. Baudžiamąsias priemones atspindi nusikaltimų kontrolės sąvoka, apibūdinama kaip priemonių visuma, kuria siekiama mažinti nusikalstamumą ir neleisti viršyti socialiai priimtino jo lygmens aktyviais teisėsaugos institucijų veiksmais ir baudžiamojo poveikio priemonėmis. Nusikaltimų kontrolė yra nusikaltimų prevencijos plačiąją prasme sudėtinė“ (Gavelytė, 2005, p. 114). Galima teigti, kad reiktų stiprinti nebaudžiamojo pobūdžio prevencines priemones, kurios priskiriamos prie nusikaltimų prevencijos siaurosios prasmės, kad jos

taptų pakankamai efektyvios ir galėtų kovoti su įsigalėjusiu nusikalstamumu ir korupcija. Korupcija daro neigiamą įtaką visoms valstybės ir visuomenės gyvenimo sritims, nuo ekonomikos, šalies finansų, politikos, teisinės sferos iki šalies įvaizdžio sumenkinimo pasaulio bendrijos tarpe, todėl siekiant išvengti šio reiškinių pasekmių, būtina prevencija – šalinant korupcijos veiklas sukeliančias priežastis bei sąlygas (Palidauskaitė, Raudonienė, 2005, p. 129).

Galima teigti, kad bet kokiam tikslui įgyvendinti reikalinga gerai suformuluota strategija arba planas. Taigi, anot S. Vaitiekiaus, korupcijos prevencijos strategijos esmė – adekvačiai pažinti šį reiškinį, taikyti adekvačias kontrolės priemones. Dėl korupcijos prigimties, kilmės, jos reiškimosi būdų šio reiškinių nėra įmanoma įveikti vien tik teisinio persekiojimo būdais, reikia taikyti tinkamas politinės, socialinės, ekonominės terapijos priemones. Tarptautinė praktika liudija, kad sėkminga kovos su korupcija strategija pasižymi stabilumu, ji susideda iš skirtingų sudėtinių dalių: korupcijos pažinimo, korupcijos prevencijos. Korupcijos strategijos dėka siekiama užkirsti kelią korupcijai pasireikšti, šalinamos korupcijos priežastys, veiksniai korupcijos išaiškinimo ir jos persekiojimo. Šių veiksmų dėka yra nustatomos korupcinės veikos, įgyvendinamas baudmės neišvengiamumo ir teisingumo principas, visuomenės antikorupcinis švietimas. Korupcijos strategijos pagalba ugdomos antikorupcinės piliečių nuostatos, žmonės įtraukiami į plačią ir ryžtingą kovą su korupcija.

Kova su korupcija nėra vienadienis aktas, o daug laiko ir pastangų reikalaujanti veikla. Antikorupcinės strategijos subjektais ir komponentais yra valstybė ir jos institucijos, politinės partijos, nevyriausybines ir visuomenines organizacijos (Vaitiekus, 2002, p. 45). Transparency International⁴ pasaulinė nevyriausybė organizacija tirianti įvairaus pobūdžio korupciją deklaruoja, kad korupciją įmanoma kontroliuoti tik tada, kai bendrą kovą vykdo įvairaus skaidrumo sistemos veiksniai, visų pirma, tokie kaip valstybė, pilietinė visuomenė ir privatus sektorius („Transparency International“). Organizacijos nuomone, sėkminga kova su korupcija reikalauja įgyvendinti nacionalinę sąžiningumo sistemą, kuri susideda iš septynių elementų. Pasaulio Bankas laikosi panašaus kaip ir „Transparency International“ požiūrio dėl kovos su korupcija organizavimo ir jos sudėtinių dalių. Ilgalaikė kovos su korupcija strategija turėtų būti organizuota keliais lygiais ir susidėti iš tokių sudėtinių dalių:

1 lentelė. Tarptautinės finansų ir pasaulinės nevyriausybines organizacijos kovos su korupcija elementai.

Elementų reikšmė	Transparency International	Pasaulio Bankas
Padedą užtikrinti pusiausvyrą, tinkamą funkcionavimą	Valdžios priimamų sprendimų, viešųjų pirkimų organizavimo ir kitų veiksmų skaidrumas, viešumas ir atskaitomybė	Institucijų apribojimas
Padedą užtikrinti skaidrumą	Efektyvi valstybės kontrolės sistema ir ombucmeno institucija	Politinė atskaitomybė
Padedą užtikrinti informatyvumą	Laisva žiniasklaida ir teisės gauti oficialią informaciją užtikrinimas	—

Elementų reikšmė	Transparency International	Pasaulio Bankas
Padedą išlaikyti gerus ekonominius santykius	Atsakingas privatus verslas	Konkurenciškas privatus sektorius
Padedą užtikrinti skaidrumą	Nepriklausoma teisėtvarkos ir teisėsaugos sistema	—
Padedą užtikrinti skaidrumą	Skaidri įstatymų leidyba, valdžių atribojimo principo įtvirtinimas	Viešojo sektoriaus administravimas
Padedą visiems elementams efektyviau veikti	Laisva ir aktyvi pilietinė visuomenė	Pilietinės visuomenės dalyvavimas

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis S. Vaitiekiaus knyga „Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga“ 2002.

Galima teigti, kad visi elementai turi papildyti vienas kitą, antraip korupcijos prevencijos sėkmė bus ribota. Todėl abi tarptautinės organizacijos siekdamos vienodo tikslo sumažinti korupciją akcentuoja, jų nuomone, svarbiausius elementus. Pasaulinė nevyriausybinė organizacija „Transparency International“, skirtingai nei Pasaulio bankas be valdžios skaidrumo, kontrolės, atsakingo privataus verslo, skaidrios įstatymų leidybos, pilietinės visuomenės dar išskiria laisvą žiniasklaidą – skaidrios, objektyvios informacijos užtikrinimas yra vienas iš veiksmingiausių kovos su korupcija ginklų. „Transparency International“ dar pabrėžia teisėsaugos sistemos svarbą, kuri turi būti skaidri, kad galėtų užtikrinti teisinę atsakomybę už korupcinę veiklą. Pasaulio Bankas yra įkūręs (World Bank Institute – WBI) vykdydamas savo pasaulines antikorupcijos, valdymo ir savivaldybių reformų programas, sužino ir skleidžia informaciją apie tai, kaip sukurti patikimą ir skaidrią vietos valdžią.

Siaurai orientuotos korupcijos strategijos nepajėgios kovoti su plataus masto korupcija. Pasaulio bankas siekė sukurti daugiašakę strategiją. Kitaip nei Transparency International, Tarptautinė finansų organizacija neskiria didžiausio dėmesio priemonėms orientuotoms į administracinę korupciją, reformuojantį viešąjį administravimą ir valstybės finansų tvarkymą. Pasaulio bankas išskyrė, kad korupcijos šaknys daug labiau išsikerojusios, todėl išlaikant tuos pačius tikslus: didinti valstybės pajėgumą, gerinti valstybinio sektoriaus valdymą, stiprinti politinę atskaitomybę, ugdyti pilietinę visuomenę – sukūrė strategiją apimančius platesnius struktūrinius ryšius. Pasaulio banko skiriamos penkios antikorupcinės strategijos dalys, dar skirstomos į svarbiausias dėmesio reikalaujančias sritis, kurių aktualumą pabrėžia ir Pasaulio Banko institutas. Institucijų apribojimu siekia atriboti skirtingas valdžias ir užtikrinti visų jų deramą pusiausvyrą ir tinkamą funkcionavimą, todėl „institucijų apribojimų“ dalies svarbiausi komponentai yra: nepriklausoma ir efektyvi teismų sistema; skaidri įstatymų leidyba; nepriklausomos teisėsaugos institucijos (Vaitiekus, 2002, p. 46–47).

Galima teigti, kad institucijų atribojimas yra itin svarbus. Skirtingos funkcijos pavedamos skirtingoms valdžios institucijoms, uždraudžiant savintis svetimas funkcijas. Valdžios yra pakankamai savarankiškos, nepriklausomos, kontroliuoja ir riboja viena kitos galias. Vadovaujantis šiuo principu visos valdžios turi būti atskirtos, pakankamai savarankiškos, bet tarp jų turi būti pusiausvyra. J.

Palidauskaitė valdžių atribojimą ir jų pusiausvyrą pabrėžia ir antikorupcinės politikos kūrimo procese, nes antikorupcinė politika gali sėkmingai gyvuoti tik vadovaujantis gerai apgalvota strategija (Palidauskaitė, Raudonienė, 2005, p. 80).

„Politinės atskaitomybės“ užtikrinimas susideda iš šių veiksnių: normaliai funkcionuojančios daugiapartinės sistemos, visuomenės pasitikėjimą turinčių politinių partijų; skaidraus partijų finansavimo; parlamentinės veiklos (balsavimo ir sprendimų priėmimo) viešumas; turto ir pajamų deklaravimo, interesų konflikto eliminavimo. Politinė atskaitomybė padeda užtikrinti skaidrumą, decentralizavimą. Galima teigti, kad decentralizacija – tai tikrai labai svarbus būdas valdžiai tapti efektyvesnei. Tai stiprina ir pagrindinius valdžios siekius – būti demokratiška, atskaitinga visuomenei, skaidria.

„Pilietinės visuomenės dalyvavimas“ antikorupcinėje kovoje pasireiškia šiais svarbiausiais dėmenimis: informacijos laisvė; viešu įstatymų projektų svarstymu ir visuomenės dalyvavimu šiame procese; žiniasklaidos galimybėmis ir vaidmeniu; nevyriausybinių organizacijų įtaka ir vaidmeniu (Vaitiekus, 2002, p. 46–47). Informacijos laisvė yra reikšmina šiuolaikinėje visuomenėje, todėl jos užtikrinimas gali veiksmingai prisidėti prie antikorupcinės strategijos sėkmės.

„Konkurencingą privatų sektorių“ atspindi tokie faktoriai: ekonominės politinės reformos; demonopolizacija ir monopolinio sektoriaus restruktūrizacija; galimybių užsiimti verslu, pradėti nuosavą verslą supaprastinimas; skaidrus korporacijų valdymas; realus verslo asociacijų vaidmuo šalies ekonominiuose santykiuose ir struktūrose; skaidrus korporacijų valdymas; realus verslo asociacijų vaidmuo šalies ekonominiuose santykiuose ir struktūroje. Monopolijos daro žalą demokratijai, žlugdo smulkų ir vidutinį verslą, prisideda prie kyšių politikams įsigalėjimo, todėl labai svarbu skatinti konkurencingą privatų sektorių.

Tinkamą „Viešojo sektoriaus administravimą“ išreiškia: profesionali valstybės tarnyba ir pakankamai aukštas jos tarnautojų darbo apmokėjimas; valstybės išlaidų kontrolė ir valdymas (valstybės biudžeto naudojimo priežiūra, viešųjų pirkimų skaidrumo užtikrinimas, audito sistemos funkcionavimas); skaidri mokesčių, muitų sistema ir jų administravimo tvarka; gyventojų aptarnavimo sektoriaus skaidrumas (sveikatos apsauga, švietimas, socialinė apsauga ir t.t.); valdymo decentralizacija, atsakomybės bei atskaitomybės už daromus ir padarytus sprendimus įtvirtinimas (Vaitiekus, 2002, p. 46–47).

Korupcijos prevencijos esmė įgyvendinama per kovos su korupcija nacionalinę strategiją. Ją įgyvendinti kompleksiškai labai sudėtinga. Paprastai kovojant su korupcija dėmesys sutelkiamas į „administracinę korupciją“, viešojo administravimo reformavimą ir finansų valdymą, tačiau problema daug gilesnė. Visos aukščiau paminėtos daugiašakės kovos su korupcija dalys gali būti labai efektyvios veikiant prieš korupciją, tačiau užtikrinti visų jų kontrolę vienu metu beveik neįmanoma, todėl galima eiti prie jų paėiliui nustačius kiekvienos valstybės opiausias sritis.

Paprastesnį strategijos prieš korupciją modelį pristato Klitgaard R., Mac Lean Abaroa R. Ir Parris H. L., pagrindinis dėmesys taip pat yra skiriamas korupcinėms sistemoms, valstybių įvairioms institucijoms, tik viskas pateikiama metaforine formule:

$$C = M + D - A$$

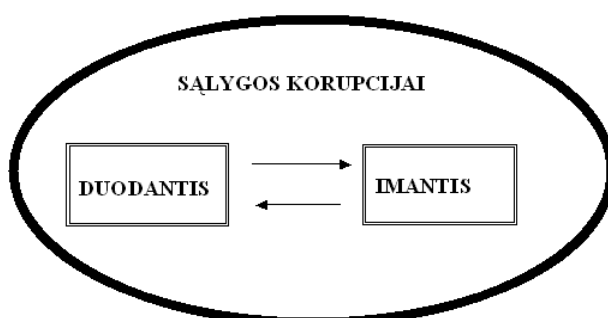
Korupcija (C) lygu monopolija (M) plus pareigūnų diskrecija (D) minus atskaitomybė (A). Jeigu kas nors turi monopolinę valdžią kokiai nors prekei arba paslaugai ir turi diskreciją spręsti, ar tą prekę arba paslaugą kas nors gaus, taip pat kiek jos žmogus gaus, ir nėra atskaitomybės, kad kiti galėtų matyti, ką žmogus nusprendžia, tuomet galėtume rasti korupciją. Ta pati tiesa galioja ir viešajame, ir privačiajame sektoriuose, turtingose ir neturtingose šalyse. Tad strategijoje prieš korupciją turi būti šaltakraujiškai nustatomi būdai, kaip sumažinti monopolines galias, apriboti ir išaiškinti diskreciją, padidinti skaidrumą, tuo pat metu atsižvelgiant į tiesiogines ir netiesiogines tokių būdų sąnaudas (Klitgaard, 2005, p. 34). Abi pateiktos strategijos akcentuoja tai, kad parengus strategiją nebūtina kovoti su visomis korupcijos formomis vienu metu iš karto nes mažai tikėtina, kad tai bus veiksminga, o pasirinkti, kurios sritys žalingiausios ir pradėti nuo jų.

1.2. Pagrindinės prevencinės priemonės prieš korupciją

Korupcija yra įvardijama kaip problema. Ji turi dvi sudedamąsias dalis, pirma: asmenys, dalyvaujantys šiame procese (tradiciškai teisininkų nagrinėjamos nusikaltimo dalys: subjektas, objektas, objektyvinė pusė, subjektyvinė pusė), antra: tvarkos (arba dažniausiai betvarkės), kuri sudaro sąlygas vienai iš pusių mokėti pinigus, o kitai pusei už atitinkamas paslaugas juos paimti.

Supaprastintai ir schematiškai korupcijos akto sudedamąsias dalis galime išdėstyti tokiu būdu:

1 pav. Korupcijos pasiūlos ir paklausos sąveika.

Šaltinis: (Trumpa, 2001).

- Duodančiojo asmens motyvai (dažniausiai problemos sprendimas)
- Imančiojo asmens motyvai (dažniausiai – materialinė nauda)
- Perreguluota tvarka (arba tiksliau – betvarkė), sudaranti sąlygas korupcijai
- Tuomet galime įvertinti, kuri iš šių korupcijos akto dalių bus paveikta tradicinių antikorupeinių priemonių (Trumpa, 2001).

Kaip teigia Steponavičienė G.: ypač palankios sąlygos korupcijai yra tada, kai subjektyvus pareigūno sprendimas turi lemiamą reikšmę sandorio tarp asmens ir valstybės ar tarp dviejų asmenų baigčiai. Tiek rinkos subjektas, norintis viešosios paslaugos, tiek valdžios pareigūnas yra suinteresuoti maksimizuoti naudą sau. Jei palankaus sprendimo siekiančio asmens pasiūlytas atlygis yra pakankamai didelis, kad kompensuotų už su korupciniu aktu susijusią pareigūno riziką, tikėtina, kad korupcinis sandoris bus sudarytas (Steponavičienė, 2005, p. 165).

Galima išskirti tokias prevencines priemones prieš korupciją:

- priemonės pagal Korupcijos prevencijos įstatymą;
- priemonės, įtvirtintos kovos su korupcija programose;
- nepriklausoma žiniasklaida (viešumu).

LR Korupcijos prevencijos įstatyme yra aiškiai apibrėžtos korupcijos prevencijos priemonės:

2 lentelė. Prevencinės priemonės prieš korupciją pagal Korupcijos prevencijos įstatymą

1.	Korupcijos rizikos analizė	5.	Informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams
2.	Kovos su korupcija programos	6.	Visuomenės švietimas ir informavimas
3.	Teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas	7.	Nustatytų korupcijos atvejų paviššinimas
4.	Informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikimas	8.	Kitos įstatymų nustatytos korupcijos prevencijos priemonės

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis LR Korupcijos prevencijos įstatymu.

Korupcijos rizikos analizę atlieka LR Specialiųjų tyrimų tarnyba. Korupcijos rizikos analizė – valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos analizė antikorupciniu požiūriu. Analizė atliekama pagal nustatytą metodiką (Specialiųjų tyrimų tarnyba. STT veikla.). STT taip pat rengia kovos su korupcija programas. Jos skirstomos į: nacionalinę, šakinę ir institucinę. Teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas yra atliekamas remiantis LR antikorupcinio įstatymo 8 straipsnio nuostatomis, STT atlieka savo iniciatyva arba Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininko, Ministro Pirmininko, Seimo komiteto, komisijos, frakcijos siūlymu. Atliekant vertinimą nustatoma, ar įstatymą tikslinga tobulinti; Informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikimas (teisėtai surinktos ir objektyvios) tarnautojų skiriančiam vadovui; Informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams – Valstybės tarnautojui registrai pateikiama informacija apie nusikalstamas veikas, tarnybinius nusižengimus padariusius tarnautojus. Juridinių asmenų registrai pateikiama informacija apie korupcinius nusižengimus įvykdžiusius juridinius asmenis; Žmonių korupcijos problemos suvokimo problemai spręsti yra numatytos šios trys priemonės: visuomenės švietimas ir informavimas; nustatytų korupcijos atvejų paviššinimas; kitos įstatymų nustatytos korupcijos prevencijos priemonės.

Tokios prevencinės priemonės nustatytos Lietuvoje Korupcijos prevencijos įstatymo, bendrai valstybių mastu vykdomos įvairios kovos su korupcija programos, kuriose galima išskirti tokias prevencinių priemonių grupes:

3 lentelė. Kovos su korupcija programose įtvirtintos prevencinių priemonių grupės.

1.	Socialinės priemonės	4.	Politinę atsakomybę stiprinančios antikorupcinės priemonės
2.	Ekonominės priemonės	5.	Antikorupcinės institucinio pobūdžio priemonės
3.	Teisinės priemonės	6.	Priemonės, užtikrinančios viešumą

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Gavelytės I. knyga „Korupcijos prevencijos priemonių reikšmė ir šiuolaikiniai ypatumai“ 2005, p.115.

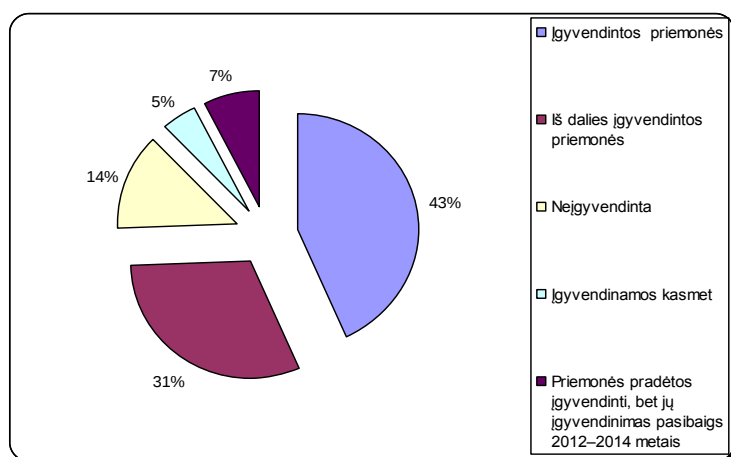
Socialinės priemonės apima visų socialinių grupių socialinę apsaugą, visuomenės susivienijimą, žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimo užtikrinimą, nedarbo ir socialinės nelygybės mažinimą; Ekonominės priemonės apima rinkos ekonomikos tobulinimą, šešėlinės ekonomikos mažinimą, paprastesnės mokesčių sistemos formavimą; Teisinės priemonės apima įstatymų ir kitų teisės aktų tobulinimą, teisėkūros procesą, licenzijų išdavimą, mokesčių mokėjimą, viešųjų pirkimų procedūras ir t.t; Politinę atsakomybę stiprinančios antikorupcinės priemonės apima efektyvią politinę konkurenciją, skaidrų politinių partijų finansavimą, pajamų deklaravimą, deklaracijų publikavimą; Antikorupcinės institucinio pobūdžio priemonės apima parlamentinę kontrolę, valdžių padalijimo principo įgyvendinimą, teisminę valdžią; Priemonės, užtikrinančios viešumą ir visuomenės įtraukimą į kovą su korupcija, apima informacijos viešumo ir efektyvumo užtikrinimą, valstybinės institucijos turi būti atviros (Gavelytė, 2005, p. 115). Apžvelgus kovos su korupcija programose įtvirtintas prevencines priemones galima pereiti prie LR nacionalinės kovos su korupcija programos.

Remiantis 2011–2014 metų Nacionalinės kovos su korupcija programos apibendrinimu už 2011–2012 metus, galima teigti, kad programa buvo vykdoma pakankamai efektyviai. Apibendrintais duomenimis nustatyta, kad 2012 gruodžio 31 dienai iš 81 priemonės:

- įgyvendintos 35 priemonės;
- iš dalies įgyvendintos 25 priemonės;
- neįgyvendinta 11 priemonių;
- įgyvendinamos kasmet 4 priemonės;
- 6 priemonės pradėtos įgyvendinti, bet jų įgyvendinimas pasibaigs 2012–2014 metais.

Procentine išraiška priemonių įgyvendinimas pasiskirsto:

2 pav. Nacionalinėje kovos su korupcija programoje 2011–2014 metų numatytų priemonių įgyvendinimas iki 2012 gruodžio 31 dienos.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Nacionalinės kovos su korupcija 2012–2014 metų programos priemonių plano įgyvendinimo apibendrinimu už 2011–2012 m. laikotarpį.

Nacionalinės kovos su korupcija programa įgyvendinama pagal prioritetines sritis: Teisėkūra; Teismų ir teisėkūros institucijų veikla; Ūkio subjektų veiklos priežiūra; Viešieji pirkimai; Sveikatos priežiūra; Teritorijų planavimo ir statybos valstybės priežiūra; Viešojo administravimo ir valstybės tarnyba; Antikorupcinis švietimas; Teisės pažeidimų tyrimas.

Teisėkūros srityje įgyvendintas vienas iš prioritetinių tikslų – visuomenė teikė pasiūlymus bent 20 procentų rengiamų norminių teisės projektų, tai pat visi teisės aktai buvo skelbiami viešai. Visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus, duoda naudą, nes valdžios institucijų ir piliečių dialogas ir partnerystė rengiant sprendimus yra pilietinės ir demokratinės visuomenės plėtros pagrindas.

Teismų ir teisėkūros institucijų svarbi priemonė vykdoma prieš korupciją; visų teismų sprendimų viešinimas internete, informacija pateikiama internetinėje erdvėje teisėtą priėjimą turintiems asmenims. Viešumas didina skaidrumą.

Ūkio subjektų veiklos srityje diegiant antikorupcines priemones pastebėtas gyventojų ir verslo atstovų kyšininkavimo patirties sumažėjimas (pagal Lietuvos korupcijos žemėlapi).

Viešųjų pirkimų efektyvi antikorupcinė priemonė išaugęs iki 80 procentų visų atliekamų pirkimų skaičius CVP IS priemonėmis elektroninėje erdvėje.

Sveikatos priežiūros srityje stengiamasi išvengti įsišaknijusio kyšininkavimo ir korupcijos apraiškų papildomo sveikatos draudimo įvedimu, kurio patvirtinimas dar svarstymų stadijoje.

Teritorijų planavimo ir statybos valstybės priežiūros srityje prioritetinės priemonės susijusios su elektronine erdve: elektroninis visiems prieinamas LR teritorijos laisvos valstybinės žemės fondo žemėlapis ir diegimas elektroninių teritorijų planavimo paslaugų teikimo sekimo sistemos (nuo prašymo padavimo iki atitinkamų dokumentų gavimo).

Viešojo administravimo ir valstybės tarnybos pagrindinės priemonės prieš korupciją yra administracinių ir viešųjų paslaugų gaunamų elektroniniu būdu apimčių didinimas, pvz: mokesčių inspekcijoje įdiegta mokesčių mokėtojų elektroninio švietimo sistema (ESKIS), LR muitinėje deklaracijos įforminamos ir teikiamos elektroniniu būdu.

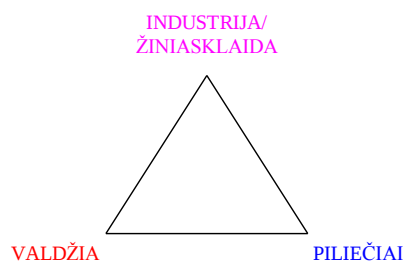
Antikorupcinio švietimo prioritetine priemone yra visuomenės antikorupcinio sąmoningumo ir netolerancijos korupcijos reiškiniams visuose valstybės sektoriuose didinimas (Nacionalinės kovos su korupcija 2012–2014 metų programos priemonių plano įgyvendinimo apibendrinimas už 2011–2012 m. laikotarpį).

„Transparency International“ 2013 metų duomenimis, nors Lietuvoje, palyginus 2013 m. su 2010 m., kyšininkaujama mažiau, Lietuvos gyventojai vis dar kyšininkauja daugiausiai Europos Sąjungoje. 77 proc. Lietuvos gyventojų taip pat teigia, kad viešojo sektoriaus paslaugoms gauti reikia pažinčių. Beveik du trečdaliai (63 proc.) teigia, kad Lietuvos Vyriausybė yra veikiamą stambių interesų grupių ir veikia jų, o ne paprastų žmonių naudai. Prie labiausiai korumpuotų sričių priskiriama sveikatos apsauga ir teisėsauga („Transparency International“ 2013 m. Pasaulinis korupcijos barometras).

Kaip teigia Dobryninas A.: Antikorupcinėje veikloje daugiau vilčių siejama su tomis institucijomis, kurios nepriklauso nuo valdžios struktūrų, gali tiesiogiai atstovauti piliečių interesus. Nepriklausoma žiniasklaida demokratinėje visuomenėje visada buvo laisvo žodžio ir nuomonių įvairovės sinonimas. Tradiciškai žiniasklaida reiškė pilietinės visuomenės interesus, padėdama apsaugoti jos narius nuo valdžios savivalės. Tokiame kontekste laisva žiniasklaida ne be pagrindo įsivaizduojama kaip veiksmingas visuomenės ginklas prieš valdžios korupciją. Žiniasklaida potencialiai gali vaidinti didelį vaidmenį gydant ir užkertant kelią socialinėms ligoms, tarp jų ir nusikaltimams, tirti korupciją, kelti klausimus dėl įstatymų, institucijų bei valdžios teisėtumo (Dobrynino pranešimas „Korupcija žiniasklaidoje: skaidrumo problema“).

Dobryninas A. savo pranešime „Korupcija žiniasklaidoje: skaidrumo problema“ pateikė Paulo Lazarsfeldo dichotominį opozicinį modelį, kuris numato valdžios – žiniasklaidos – privataus sektoriaus sąsajas. Lazarsfeldas P. sąryšį tarp šių trijų sričių pavaizdavo interesų trikampio pavidalu.

3 pav. Interesų trikampis pagal Lazarsfeldą P.

Šaltinis: Dobrynino pranešimas „Korupcija žiniasklaidoje: skaidrumo problema“.

Šiame interesų trikampyje minimi sektoriai gali kurti bet kuriuos susitarimus. Žiniasklaidą įtakoti gali ir valdžia, ir verslas, tačiau lygiai taip kaip žiniasklaida gali įtakoti valdžios bei verslo sektorius.

Svarbus vaidmuo Lietuvoje siekiant užtikrinti žiniasklaidos skaidrumą tenka Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijai. Komisija rūpinasi žurnalistų profesinės etikos ugdymu, nagrinėja profesinės etikos pažeidimus, kuriuos padarė žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai ar jų dalyvių paskirti atsakingi asmenys informuodami visuomenę, nagrinėja žurnalistų ir viešosios informacijos rengėjų ar leidėjų tarpusavio ginčus dėl Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pažeidimų (Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija).

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos misija susijusi su žmogaus teisių apsauga visuomenės informavimo priemonėse. Įstaigos 2012–2014 m. strateginiame veiklos plane numatyta reorganizuoti Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą į Žmogaus teisių apsaugos visuomenės informavimo priemonėse kontrolieriaus įstaigą. Šiuo tikslu 2013 metais ketinama parengti atskirą žurnalistų etikos inspektoriaus ir jo vadovaujamos tarnybos veiklą reglamentuojantį įstatymą, kuris užtikrintų ne tik inspektoriaus veiklos nepriklausomumą, bet ir suteiktų daugiau galimybių užtikrinti žmogaus teisių apsaugą visuomenės informavimo srityje, taip išvengiant skleidžiamos informacijos turinio manipuliavimo („Žmogaus teisių komitetas: žurnalistų etikos inspektoriui – žmogaus teisių gynėjo statusas“, Žmogaus teisių komiteto 2011 m. gruodžio 8 d. pranešimas).

Skaidrumo užtikrinimas visuomenės informavimo srityje, visuomenės pilietiškumo, kritiško požiūrio į visuomenės informavimo procesus ugdymas, viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų santykių su visuomene harmonizavimas, padeda kovoti su korupcijos apraiškomis.

Apibendrinant galima teigti, kad autoriai Ocampo ir Werlingas skiria dvi korupcijos rūšis: viena priylgsta pražangai sporte, o kita – taisyklių, apibrėžiančių pražangas ir jų taikymą laužymui. Siekiant išvengti korupcijos reikia stiprinti nebaudžiamojo pobūdžio priemones, kurios priskiriamos prie nusikaltimų prevencijos siaurosios prasmės, kad jos taptų pakankamai efektyvios ir galėtų kovoti su įsigalėjusiu nusikalstamumu ir korupcija. Korupcijos prevencijos plačioji esmė įgyvendinama per kovos su korupcija nacionalinę strategiją. Ją įgyvendinti kompleksiskai labai sudėtinga. Paprastesnis modelis prieš korupciją teigia, jeigu kas nors turi monopolinę valdžią kokiai nors prekei arba paslaugai ir turi diskreciją spręsti, ar tą prekę arba paslaugą kas nors gaus, taip pat kiek jos žmogus gaus, ir nėra atskaitomybės, kad kiti galėtų matyti, ką žmogus nusprendžia, tuomet galėtume rasti korupciją. Strategijos akcentuoja tai, kad parengus strategiją, nebūtina kovoti su visomis korupcijos formomis vienu metu iš karto, o pasirinkti, kurios sritys žalingiausios ir pradėti nuo jų. Skiriamos trys prevencinės priemonės prieš korupciją: priemonės pagal Korupcijos prevencijos įstatymą; priemonės, įtvirtintos kovos su korupcija programose; nepriklausoma žiniasklaida. Galima teikti, kad viešumas – vienas geriausių ginklų kovoje prieš korupciją.

2. KORUPCIJOS PREVENCIJOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Šiame skyriuje yra analizuojami įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai. Analizės metu siekiama įsigilinti į Lietuvos antikorupcinę teisinę bazę.

Viena iš pagrindinių istorinių, kultūrinių šiandieninės korupcijos ir jos masto Lietuvoje prielaidų yra ydingas sovietmečio požiūris į asmeninę nuosavybę. Socializmo praktika iškreipė žmogaus santykį su asmenine ir visuomenine nuosavybe (Trumpa, 2001). Sovietinėje Lietuvoje buvo paplitę valstybinės bei visuomeninės nuosavybės grobstymai, kyšininkavimas, piktnaudžiavimas tarnyba, kiti korupciniai ūkinio pobūdžio nusikaltimai prilygo smulkiai administracinei korupcijai. Išsivystė dovanų ar kitokio dėkingumo formų priimtinumo praktika (Palidauskaitė, 2006, p. 65). Nors Lietuva skaičiuoja dvi dešimtis nepriklausomybės metų, administracinė korupcija ir visuomenės požiūris mažai pakito nuo anų laikų (Matulevičius, 2008, p. 418). Žmonės ir toliau linkę duoti kyšius, pirkti paslaugas, o pareigūnai ne visada atsisako juos imti. Korupcinės veiklos paplitimą kelių nusikaltimų nustatymo sudėtingumas, antikorupcinių įstatymų interpretacijos galimybė, todėl būtinas visuomenės sąmoningumas, siekiant išvengti tokios praktikos.

„Korupcija yra simptomas, rodantis, kad valstybės valdyje kažkas sutriko“ (Ackerman, 2001, p. 23). Todėl pokomunistinėms ir iš totalitarinio režimo išsivadavusioms, nepriklausomybę atkūrusioms šalims, kokia yra ir LR, vienas iš svarbiausių uždavinių buvo ir vis dar yra suformuoti aiškų, skaidrų, adekvatų konkrečiai situacijai ir perspektyvų valstybės ir visuomenės raidos atžvilgiu teisinio reglamentavimo modelį, kuriuo būtų pagrįsta kova su korupcija.

Lietuvoje priimta daug teisės aktų, priskirtinų antikorupciniams. Juos hierarchine bei chronologine tvarka santykinai būtų galima suskirstyti į tris grupes:

1) įstatymai, nustatantys teisinę atsakomybę už korupcines veikas: BK, ATPK ir CK, jų pakeitimo ir papildymo įstatymai;

2) kiti įstatymai: Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo, MAI, LV, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje, Viešųjų pirkimų, Viešojo administravimo, Valstybės tarnybos įstatymai, Baudžiamojo proceso kodeksas, Civilinio proceso kodeksas, Pinigų plovimo prevencijos, Konkurencijos, Politinių kampanijų finansavimo kontrolės, Politinių partijų ir politinių organizacijų finansavimo, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Nacionalinio saugumo pagrindų, Baudžiamojo proceso bei operatyvinės veiklos dalyvių, teisingumo ir teisės saugos institucijų pareigūnų apsaugos nuo nusikalstamo poveikio, Organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymai, jų pakeitimo bei papildymo įstatymai ir kt.;

3) Seimo ir Vyriausybės priimti teisės aktai, Ministro Pirmininko potvarkiai, nustatantys konkrečias kovos su korupcija priemones.

Didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas teisės aktams, reglamentuojantiems teisėkūros procesą, sprendimų priėmimo procedūras viešojo administravimo srityje, įvairių licenzijų ir leidimų išdavimą, mokesčių mokėjimą, apskaitą ir atskaitomybę, viešųjų pirkimų ir valstybės turto privatizavimo procedūras, teisėsaugos ir teisingumo institucijų kompetenciją, valstybės tarnautojų elgesio nuostatas ir kitas sritis, kur galimi korupciniai nusikaltimai.

Reikėtų pabrėžti, kad valstybės, visuomenės, žmogaus gyvenime ypač svarbu efektyvus, stabilus, pagal Konstituciją, įstatymus ir kitus teisės aktus veikiantis valstybės aparatas.

Labiau už visas kitas prevencines priemones žmones susimąstyti priverčia bausmės. LRBK yra numatyti straipsniai, pvz.: 225 str., kuris apibrėžia baudžiamąją atsakomybę už valstybės tarnautojų kyšininkavimą, reikalavimą duoti kyšį, provokavimą. Už tokias veikas galima nubausti iki trejų, penkerių metų laisvės atėmimo bausme. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs, pažadėjęs ar susitaręs priimti didesnės negu 250 MGL vertės kyšį, reikalavęs ar provokavęs jį duoti už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki aštuonerių metų. Galima teigti, kad tai pakankama bausmė, tik labai sunku įrodyti tokias veikas. Už tarpininkavimą kyšininkaujant bausmę numato 226 str. Jis numato areštą arba laisvės atėmimą iki trejų metų (Lietuvos respublikos baudžiamasis kodeksas. Nr. IX-1162. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741).

Už papirkinėjimą, už tiesioginį arba netiesioginį kyšio pasiūlymą 227 str. numato bausmę: laisvės apribojimą, baudą arba laisvės atėmimą iki dvejų metų. Tas kas pažadėjo duoti 250 MGL vertės kyšį arba tokius veiksmus padarė siekdamas neteisėtos paperkamo valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikos vykdant įgaliojimus, baudžiamas laisvės atėmimu iki ketverių metų. Tas, kas siekdamas papirkti valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį pasiūlė, pažadėjo arba davė jam arba tarpininkui mažesnės negu 1 MGL vertės kyšį, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir yra baudžiamas laisvės apribojimu arba bauda, arba areštu. Asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą, jeigu kyšio iš jo buvo reikalaujama, provokuojama jį duoti ir jis, pasiūlęs, pažadėjęs ar davęs kyšį, iki pranešimo apie įtarimą jam įteikimo apie tai pranešė teisėsaugos institucijai arba kyšį jis pasiūlė, pažadėjo ar davė su teisėsaugos institucijos žinia (Lietuvos respublikos baudžiamasis kodeksas. Nr. IX-1162. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741). Galima teigti, kad tinkamos bausmės gali tapti geromis prevencinėmis priemonėmis, nes siekiant išvengti bausmių bus mažiau vykdomos neteisėtos veikos.

ATPK 6 straipsnis apibrėžia administracinių teisės pažeidimų prevenciją. Valstybiniai organai, visuomeninės organizacijos, darbo kolektyvai rengia ir įgyvendina priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią administraciniams teisės pažeidimams, išaiškinti ir šalinti priežastis bei sąlygas, padedančias juos padaryti, auklėti piliečius, kad jie būtų didžiai sąmoningi ir drausmingi, griežtai laikytųsi įstatymų. Savivaldybių tarybos koordinuoja savo teritorijoje įregistruotų visuomeninių

organizacijų darbą užkertant kelią administraciniais teisės pažeidimams, vadovauja savivaldybių policijos, administracinių komisijų, savivaldybių seniūnijų kaimo vietovėse seniūnų ir kitų joms atskaitingų organų, turinčių kovoti su administraciniais teisės pažeidimais, veiklai (Lietuvos respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Nr. XII-316. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 57-2855). Už administracinės teisės pažeidimus, atsižvelgiant į jų mastą, gali būti taikomos nuobaudos: įspėjimas; bauda; daikto, kuris buvo administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis arba tiesioginis objektas, ir pajamų, kurios buvo gautos administracinio teisės pažeidimo padarymu, konfiskavimas; suteiktos specialiosios teisės atėmimas; administracinis areštas; nušalinimas nuo darbo (Lietuvos respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Nr. XII-316. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 57-2855).

Pabrėžiama CK 2.34 ir 2.74 straipsnių reikšmė, pagal kuriuos valstybės ar savivaldybės įsteigtos įstaigos (viešo juridinio asmens) civilinės teisės ir pareigos turi kilti iš steigėjo, t.y. valstybės ar savivaldybės, valios ir turi būti apribotos tarnystėje viešajam interesui. Visa tai neleidžia valstybės ir savivaldybės biudžetinių įstaigų vadovams piktnaudžiauti padėtimi. CK 2.84 str. nustato, kad viešojo juridinio asmens organo, vadinasi, ir biudžetinės įstaigos vadovo, sandoriai pripažįstami negaliojančiais, kai jie pažeidžia tam vadovui suteiktą kompetenciją. CK reikalavimai ir vadovo kompetencija apribota tarnystėje viešajam interesui ir steigėjo – valstybės ar savivaldybės – valia. Tai viešam interesui prieštaraujantys, o vienpusiškai privačiam asmeniui naudingi įstaigos vadovo sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais. Taip išvengiama atvejų, kai sandoriai galioja ir tai sudaro įstatymines sąlygas perplauti valstybės ir savivaldybių turtą į privačias rankas (Čilinskas, 2010).

Taip pat civiliniame kodekse aiškiai apibrėžtos dovanų teikimo sąlygos, užkertančios kelią kyšio, kaip dovanos interpretacijai. Šie straipsniai reglamentuoja korupcijos prevenciją.

Kaip teigia J. Palidauskaitė, „teisinė Lietuvos antikorupcinė bazė tarptautiniu mastu įvertinama kaip visapusiška ir viena geriausių tarp naujų ES šalių ir pokomunistinių valstybių“ (Palidauskaitė, 2005, p. 34).

Iš kitų teisės aktų norėčiau išskirti LVĮ, nes jo idėja labai antikorupcinė, siekianti išvengti neformalaus atstovavimo tam tikroms interesų grupėms. Bet kad ir kiek būtų tobulinamas šis įstatymas, jis nėra veiksmingas. Vyriausiosios etikos komisijos duomenimis Lietuvoje 2013 m. yra įregistruoti tik 34 lobistai. Interesams iš esmės atstovaujama šešėliniu būdu, o šio nelegalaus proceso tarpininkais tampa politikai, valdininkai ir šiaip įtakingi asmenys. Atlygis už šį atstovavimą – finansinė parama politinėms partijoms, kyšiai ar kitoks atsidėkojimas valdininkams ir politikams (Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos informacija apie registruotus lobistus).

Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas leidžia nustatyti nesąžiningus politikus ir valstybės tarnautojus, nes jiems ir jų šeimos nariams privaloma deklaruoti turtą prieš pradėdant eiti

pareigas ir nustojus eiti pareigas (Lietuvos respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas. Nr. X- 1838. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 138-5445).

MAI 135 str. dėl mokestinio tyrimo atlikimo tvarkos gali būti priskiriamas prie prevencinių priemonių, nes mokestinio tyrimo metu vizituojami mokesčių mokėtojai. Tai viena iš mokesčių mokėtojų kontrolės formų. Mokestinio tyrimo metu yra siekiama kuo greičiau nustatyti riziką mokesčių mokėtojų veikloje, nurodyti mokesčių mokėtojams jų padarytas klaidas ir suteikti galimybę jas ištaisyti. Tokiu būdu mokesčių mokėtojai išvengia galimų baudų, mokestinių ginčų, taip pat gerokai sumažėja delspinigiai. Tai prevencinės kontrolės programa. Jeigu tokio tyrimo metu išaiškėja rimtesni nusižengimai, pradedamas mokestinis patikrinimas, kurio pasekmė baudžiamojo pobūdžio. Mokestiniu tyrimu siekiama skatinanti savanorišką mokesčių mokėjimą, siekiama ugdyti atsakingą mokesčių mokėtoją (Lietuvos respublikos mokesčių administravimo įstatymo 2004-04-13, Nr.IX-2112 komentaras).

Apžvelgus svarbiausius kodeksus, keletą įstatymų, galima pereiti prie poįstatyminių teisės aktų. Vienas iš aktualiausių yra Viešųjų pirkimų centralizacijos projektas, nes Viešųjų pirkimų sistema yra labai svarbi Lietuvos ekonomikos dalis. Nuo 2014 metų įsigaliojančios Viešųjų pirkimų įstatymo 15str. 5 ir 6 dalys nurodo, kad beveik visos perkančiosios organizacijos bus įpareigosotos naudotis Centrine perkančiąja organizacija, jeigu jos kataloge siūlomos prekės, paslaugos ar darbai atitiks perkančiosios organizacijos poreikius ir turi duoti akivaizdžios naudos (Viešųjų pirkimų įstatymas. Nr. XII-166. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 11-510). Viešųjų pirkimų centralizacija padės kovoti su paplitusia neskelbiamų derybų ir sudaromų vidaus sandorių praktika, kuri riboja konkurenciją, mažina skaidrumą, kelia neracionalaus lėšų panaudojimo ir korupcijos riziką.

LR Seimas 2001m. gegužės 10 d. priėmė rezoliuciją „Dėl kovos su korupcija“ ir apsvarstęs su korupcijos paplitimu Lietuvoje susijusias problemas ir galimybes veiksmingiau kovoti su šiuo reiškiniu, įvertinęs naudotas kovos su korupcija priemones ir siekdamas sumažinti korupcijos lygį šalyje pavadė pvz.: Lietuvos vyriausybei atlikti korupcijos prevencijos įstatymų, jų tarpe ir LVĮ, veiksmingumo analizę ir prireikus parengti šių įstatymų pakeitimų projektus, numatant institucijas, atsakingas už minėtų įstatymų įgyvendinimo kontrolę. Kaip matoma praėjo jau daugiau kaip dešimtmetis, o LVĮ vis dar nekeliantis visuomenės pasitikėjimo. Galima teigti, kad pavestas darbas neatliktas tinkamai (Lietuvos respublikos rezoliucija „Dėl kovos su korupcija“).

LR Seimas 2002 m sausio 17 d. nutarimu patvirtino LR nacionalinę kovos su korupcija programą ir jos įgyvendinimo planą. 2011 m. birželio 16 d. pradėta įgyvendinti atnaujinta Nacionalinė kovos su korupcija programa, kurioje numatyta 2011–2014 metais įgyvendinti daugiau kaip 90 prevencinių priemonių. Naujosios programos priemonės orientuotos į apčiuopiamus ir pamatuojamus rezultatus, įvardyti aiškesni siekiamų rezultatų kriterijai. Pavyzdžiui: siekiant didinti viešųjų pirkimų organizavimo skaidrumą ir kontrolę, gerinti verslo aplinką, ne mažiau kaip 80 proc. viešųjų pirkimų

bus perkelta į elektroninę erdvę (Nacionalinės kovos su korupcija 2011-2014 metų programos patvirtinimas. Nr. XI-1457. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 77-3727). Nuo 2014 metų įsigaliojančios Viešųjų pirkimų įstatymo 15str. 5 ir 6 dalys užtikrins šio siekio įgyvendinimą, net 100 proc. (Viešųjų pirkimų įstatymas. Nr. XII-166. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 11-510). Taip pat bus kuriamas mechanizmas, kad valstybės institucijų viešųjų pirkimų būdu įsigyjamų prekių ir paslaugų kainos atitiktų privačių įmonių perkamų panašių prekių ar paslaugų kainas.

Siekiant užtikrinti skaidrumą teisėkūros srityje, visi teisės aktų projektai bus skelbiami viešai, visuomenė matys jų rengėjus ir iniciatorius. Svarbu ir tai, kad pagreitės nepagrįstai uždelstų bylų nagrinėjimas teismuose, bus visiškai automatizuotas bylų paskirstymas teisėjams, teismo proceso metu bus galima pateikti reikiamus dokumentus elektroniniu būdu. Taip pat į interneto erdvę bus perkelti ir teismų sprendimai. Tai didins teismų skaidrumą (Nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos patvirtinimas. Nr. XI-1457. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 77-3727). Iš kovos su korupcija 2011–2012 metų apibendrinimo matyti, kad teisės aktų skelbimas viešai jau yra įgyvendintas.

Programoje siekiama mažinti verslo priežiūros ir reguliavimų našta – ne mažiau kaip 25 proc. sumažinti verslo priežiūros institucijų nedidelės rizikos tikrinimą, supaprastinti leidimų (licencijų) išdavimą, panaikinti priežiūros institucijų funkcijų dubliavimą. Dėl to teritorijų planavimo procedūros sutrumpės ne mažiau kaip 50 proc. (2010 m. procedūros truko apie 12 mėn.) ir sumažės rengiamų dokumentų.

Be šių prioritetų, programoje numatoma skirti daug dėmesio sveikatos priežiūros, valstybės tarnautojų veiklos, antikorupcinio švietimo ir atsakomybės už teisės pažeidimus sritims. Už tam tikrų priemonių įgyvendinimą bus atsakingos ne tik atskiros ministerijos ar Vyriausybė, bet ir Seimas. Tokių nuostatų nebuvo ankstesnėse nacionalinėse kovos su korupcija programose. (Nacionalinės kovos su korupcija 2011-2014 metų programos patvirtinimas. Nr. XI-1457. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 77-3727).

Tikėtina, kad Seimo ir vykdomosios valdžios bendradarbiavimas rengiant, priimant teisės aktus ir juos vykdam, padės efektyviau įgyvendinti programą.

Apibendrinę tarptautinį kovos su korupcija patyrimą, Pasaulio Banko ekspertai W. Paatii Ofosu-Amaach, Raj Sopromanien, Kishor Uprety nustatė, kad nacionalinių valstybių antikorupcinė įstatymų leidyba pasižymi skirtinga strategija.

Vienos iš valstybių orientuojasi į korupcijos profilaktiką. Kitos šalys pagrindinį dėmesį skiria tiesioginei kovai su korupcinėmis veikomis. Trečios valstybės taiko mišrią sistemą. Manyta, kad mišrusis būdas yra efektyvesnis, lyginant su prevenciniu bei gydymo būdu, kadangi tokiu būdu yra ne tik bandoma užkirsti kelią korupcijos apraiškoms, bet ir stengiamasi efektyvinti ir konkrečių korupcijos faktų spartesnę demaskavimą bei jų tyrimą. Lietuva orientuojasi į mišrų kovos su korupcija būdą, t.y. taiko ir korupcijos prevencijos, ir gydymo nuo korupcijos teisinius mechanizmus bei

metodus. LR antikorupcinio pobūdžio įstatymų leidybą, pagal šių įstatymų bei teisės aktų turinį bei paskirtį, sąlyginai galima suskirstyti į dvi grupes:

1. įstatymai, kiti teisės aktai, kurių tiesioginė paskirtis yra korupcijos priežasčių ir sąlygų šalinimas bei korupcijos faktų atskleidimas bei prevencija;
2. teisės aktai, kurie, reglamentuodami tam tikrus ūkinius, visuomeninius santykius, netiesiogiai daro poveikį ir atskiriems korupcijos faktoriams eliminuoti ar sumažinti (Vaitiekus, 2002, p. 61).

Lietuvai toks suskirstymas yra naudingas tuo, kad pirmosios grupės teisės įstatymais yra siekiama užkirsti kelią interesų konfliktui, neteisėtoms pajamoms gauti, formuoti skaidrios politinės sistemos pagrindus, sukurti skaidrias valstybės tarnybos formavimo ir viešojo administravimo sąlygas, užtikrinti priimamų sprendimų viešumo ir jų kontrolės mechanizmą, sudaryti skaidrias verslo sąlygas, nustatyti baudžiamąją ir administracinę atsakomybę už korupcinio pobūdžio nusizengimus ir nusikalstamas veikas, apibrėžti korupcijos kontrolės ar jos teisinio persekiojimo institucijų įgaliojimus.

Tuo tarpu antrosios grupės įstatymų ir teisės aktų dėka yra mėginama sukurti skaidrias ūkinių, turtinių santykių reguliavimo procedūras ir mechanizmus, nustatant aiškias ir visiems vienodas taisykles, bei sudarant kliūtis subjektyviems pareigūnų veiksams bei sprendimams (Vaitiekus, 2002, p. 62).

Baudžiamąsias antikorpucines priemones reikia racionaliai derinti su nebaudžiamosiomis, nesusijusiomis su valstybės prievarta priemonėmis. Plačiai įsikerojusiai korupcijai pažaboti reikalinga ir stipri antikorpucinių priemonių sistema, gerai suformuluota, pasižyminti stabilumu strategija. Korupciją įmanoma kontroliuoti tik tuomet, kai į šį procesą įsijungia valstybė, pilietinė visuomenė, privatus sektorius ir visi drauge siekia įgyvendinti antikorpucinius įstatymus, kovos su korupcija programas.

Nors įstatyminė bazė nėra tobula ir nėra užkirstas kelias įstatymų interpretacijai, tik pilietinės visuomenės sąmoningumas išguiti nusistovėjusį korupcijos toleravimą gali palaipsniui prisidėti prie situacijos ėjimo gerėjimo linkme.

3. KORUPCIJOS KELIŲ POLICIJOJE PRIEŽASTYS IR JŲ ŠALINIMO PRIEMONĖS

Šiame magistro darbo skyriuje yra pateikiamos pagrindinės problemos, kurios įtakoja korupciją kelių policijos veikloje, pateikiami Pasaulio korupcijos barometro kyšio davimo duomenys, pristatoma technikos naujovių įtaka prevencijai ir teigiamo pareigūnų įvaizdžio formavimo svarba.

Kelių eismo tvarka ir saugumas yra viešosios tvarkos, visuomenės rimties ir saugumo dalis. Šią veiklos kryptį įgyvendina Lietuvos policijos kelių tarnyba – kelių policija. Kelių policijos veikloje susiduriama su tvarkos ir saugumo užtikrinimo problema, nes pačios policijos veikloje esama nusikalstamos veikos atvejų. Siekiant išvengti nusikalstamų veikų reikia efektyviai pasitelkiant šiuolaikines technologijas šalinti jų priežastis ir vykdyti aktyvią antikorupcinę veiklą.

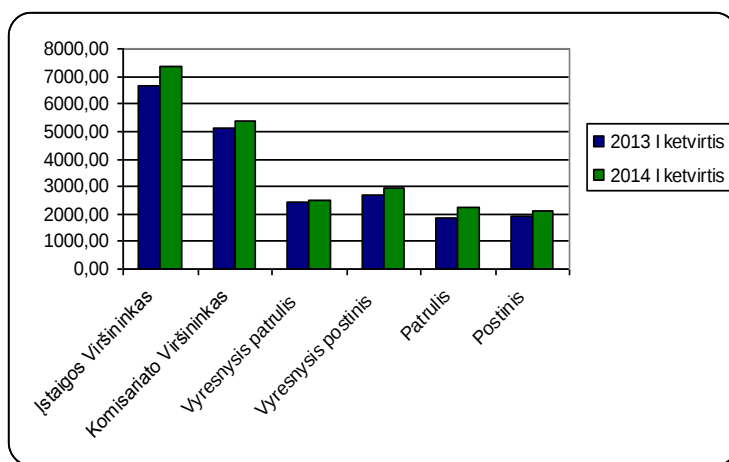
3.1. Korupcijos apraiškų kelių policijoje priežastys

Atkreipiant dėmesį į korupciją policijos sistemoje, pirmiausia reikia išskirti kelių policijos problemas, kurios įtakoja korupcijos apraiškas:

1. **mažos pareigūnų algos** (žr. 4 pav.);
2. **prastos darbo sąlygos** (žr. 5 pav.);
3. **sunkiai nustatomi kyšininkavimo, piktnaudžiavimo tarnyba atvejai.**

Visi šie augantys neigiami veiksniai leidžia korupcijai plisti šioje teisėsaugos srityje. Galima teigti, kad policininkų atlyginimai šalies mastu labai maži. Policijos patrulis, turintis 5 metų stažą, gauna apie 1600 litų, tik pradėjęs dirbti – apie 1200 litų. Skaičiai apytikriai, bet tai tikrai nėra daug. Materialiniai dalykai neturėtų trukdyti pareigūnams gerai atlikti savo pareigas, tačiau pragyventi iš atlyginimo policininkas turėtų. Pareigūnas, kupinas ryžto kovoti su blogiu, mąsto: alga menka, darbo laikas faktiškai nenormuotas, dažnai tenka rizikuoti sveikata ir net gyvybe. Ir dar girdėti nemalonus replikas iš šalies. Psichologinė įtampa didžiulė. Dažnas susigundo papildomais pinigais.

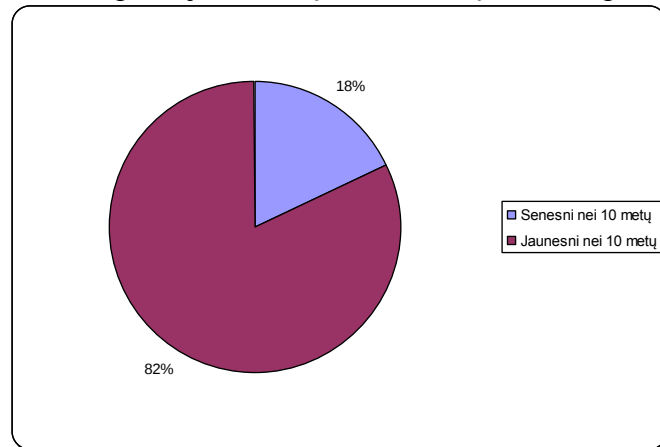
4 pav. Klaipėdos VPK darbuotojo darbo užmokesčio kitimas 2013 –2014 metų I ketvirtį.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Klaipėdos VPK darbo užmokesčio duomenimis.

Kaip pavyzdys pateikiamas Klaipėdos apskrities vyriausio policijos komisariato darbuotojų vidutinio darbo užmokesčio kitimas 2013 metų ir 2014 metų I ketvirtį. Policijos vadovams besimėgaujant solidžiomis algomis, žemiausios grandies pareigūnai artėja prie skurdo ribos. Taip galima teigti peržvelgus į viešai Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato svetainėje skelbiamus pareigūnų 2013 metų ir 2014 metų pirmojo ketvirčio vidutinius darbo užmokesčius. Galima teigti, kad žemesnio rango pareigūnai tampa labiausiai pažeidžiami, nes materialinis pagrindas yra nestabilus. Policininko profesija nėra patraukli, reikalavimai dideli, o atlyginimai ir socialinės garantijos nėra tokios, kurios trauktų.

5 pav. 2013 metų Lietuvos policijos turimų automobilių amžiaus procentinis pasiskirstymas

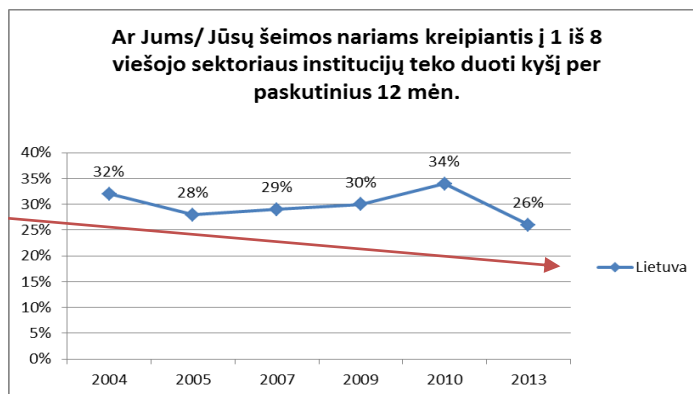
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis straipsnio „Vakarų eksprese“ 2013 m. duomenimis.

Nors policijos automobilių parkas pagal galimybes atnaujinamas išnuomojant naujus automobilius, o senieji nurašomi, parduodami aukcionuose, kai kuriuose komisariatuose dar tebenaudojami ir 30 metų senumo automobiliai. Lietuvos policijoje faktiškai yra 2128 automobiliai, senesnės nei 10 metų – 379 mašinos. Visų šalies policijos įstaigų automobilių parkas nuolat reikalauja papildomų injekcijų.

Turtingesnėse Europos valstybėse patrulinių policijos automobilių naudojimo laikas paprastai siekia apie 7 m. Vėliau šios mašinos keičiamos naujesnėmis. Žinoma, tai kainuoja, tačiau šiuo atveju taupoma degalų, remonto sąskaita, naujuose automobiliuose įdiegiama vaizdo ir garso registravimo aparatūra, kuri padeda užkirsti kelią korupcijai.

Be paminėtų priežasčių, policijos korupciją skatina didelė pasiūla:

6 pav. 2013 m. Pasaulio korupcijos barometro tyrimo duomenys apie kyšininkavimo patirtį

Šaltinis: 2013 metų Pasaulio korupcijos barometro tyrimo analizė.

2004–2013 metų Korupcijos barometro tyrimuose, aiškinantis respondentų praktinę patirtį, buvo užduodamas klausimas: „Ar per 12 mėnesių jiems ar jų šeimos nariui teko duoti bet kokios formos kyšį kuriai nors iš šių institucijų/organizacijų“. Patirties analizė parodo, kad Lietuvos gyventojų kyšio davimo patirtis 2013 metais buvo panaši kaip 2005 metais. Matomos kyšio davimo mažėjimo tendencijos, tam įtakos galėjo turėti baudžiamosios atsakomybės sugriežtinimas kyšio siūlytojams.

Korupcijos barometro tyrime 2013 metų 7 klausimas – respondentų buvo klausiama apie korupcinę patirtį atskirose viešojo sektoriaus institucijose.

4 lentelė. Kyšio davimas viešojo sektoriaus institucijose

Medicina	35%
Žemėtvarka	24%
Policija	23%
Teismai	15%
Registrai/Leidimai	10%
Švietimas	7%
Komunalinis ūkis	2%
Mokesčių apskaičiavimas/muitinė	1%

Šaltinis: 2013 metų Pasaulio korupcijos barometro tyrimo analizė.

23 procentai apklaustų Lietuvos gyventojų (apklausta 1007 gyventojai), turėjusių reikalų policijos institucijose, pareiškė, kad per pastaruosius 12 mėn. davė kyšį.

Siekiant sumažinti drąsų papirkinėjimą reikėtų per masinio informavimo priemones labiau supažindinti eismo dalyvius su gresiančiomis baudomis už nusikalstamas veikas.

Visi išvardyti neigiami veiksniai ne tik apsunkina kelių policininkų darbą, bet ir sumenkina jų darbo svarbą, stipriai nukenčia visuomenės akyse formuojamas pareigūnų įvaizdis.

3.2. Kovos su korupcija priemonės ir šiuolaikinių technologijų įtaka prevencijai kelių policijoje

Tiems, kas vairuoja bet kokią transporto priemonę, bent kartą gyvenime yra tekę turėti reikalų su policijos pareigūnais. Kartais tas bendravimas būna malonus, tačiau dažniausiai sukelia neigiamų emocijų. Tai ypač aiškiai jaučiama, kai stabdomas Kelių eismo taisyklių pažeidimą padaręs vairuotojas. Nusizengimą padaręs žmogus instinktyviai siekia išvengti atsakomybės ir pradeda ieškoti kitų būdų kaip būtų galima susitarti. Tokių korupcijos sąlygų terpė dažnai sukelia kyšius imančio pareigūno susidomėjimą, įvykdoma korupcinė veika. Siekiant išvengti tokios veikos į pagalbą yra pasitelkiamos antikorupcinės priemonės.

2010 metų balandžio 1 dieną patvirtintas LR Vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. 1V-200 „Dėl Lietuvos respublikos Vidaus reikalų ministerijos kovos su korupcija programos patvirtinimo“. Šis įsakymas pakeitė LR Vidaus reikalų ministro 2003 metų sausio 14 d. įsakymą Nr. 1V-15 „Dėl Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos sekretorinės antikorupcinės programos patvirtinimo“.

Patvirtinta kovos su korupcija programa numato: ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose, yra sričių, kuriose korupcijos rizika didesnė – priiminėjami sprendimai, išdavinėjami leidimai. Ypač jautri korupcijai – eismo priežiūros tarnybos veikla. Todėl reikia sukurti ilgalaikę, veiksmingą, kryptingą korupcijos prevencijos ir jos kontrolės sistemą, kad galimi korupcinio pobūdžio teisės pažeidimai būtų greitai atskleisti, išsamiai ir kokybiškai ištirti, o juos įvykdę darbuotojai neišvengtų atsakomybės. Tam patvirtintas programos įgyvendinimo planas, kurį įvykdžius turėtų maksimaliai sumažėti korupcinių veiksmų tikimybė VRM administracijos padaliniuose, įstaigose prie VRM ir kitose VRM pavaldžiose įstaigose.

Programoje numatyta, kad antikorupcija rūpinsis speciali komisija. Ji turi įvertinti korupcijos pasireiškimo tikimybes, išanalizuoti ir antikorupcijos atžvilgiu įvertinti teisės aktus, susijusius su VRM ir jos valdymo sritimi, bei parengti priemones galimoms korupcijos apraiškoms valdyti. Taip pat planuojama pakoreguoti teisės aktus, leisiančius viešai skelbti statistinę informaciją ne tik apie valstybės tarnautojų gautus paskatinimus ar jiems skirtas nuobaudas, bet ir apie tarnybinės atsakomybės rezonansinius atvejus. Apie korupcijos keliamą pavojų bus informuojami bei skatinami aktyviai su ja kovoti ir gyventojai. Ministerijos interneto tinklapyje numatoma sukurti tam skirtą informacijos skyrių, kuriame lankytojai galės diskutuoti, pareikšti savo nuomonę, kokių priemonių reikėtų imtis kovojant su korupcija.

Didesnę korupciją eismo priežiūros funkcijas vykdančiuose padaliniuose lemia tai, kad juose dirbantys policijos pareigūnai nustato daugiausia teisės pažeidimų, už kuriuos yra skiriamos baudos. Nemaža dalis pažeidėjų yra linkę išvengti rimtų finansinių nuostolių siūlydami policininkams kyšius

(LR vidaus reikalų ministro 2010 m. balandžio 6 d. įsakymas „Dėl LR Vidaus reikalų ministerijos kovos su korupcija programos patvirtinimo“. *Valstybės Žinios*, 2010, Nr. 41-1987).

Ministro pirmininko 2009 metų lapkričio 6 dienos potvarkiu Nr. 497 sudarytos darbo grupės 2010-03-18 posėdžio protokole Nr. 9 nurodoma, kad siekiant užkirsti kelią galimiems nesąžiningiems pareigūnų veiksams fiksuojant kelių eismo taisyklių pažeidimus ir skiriant administracines baudas, pradėjo veikti Administracinių teisės pažeidimų ir eismo įvykių registras, susietas su stacionariais greičio matavimo prietaisais. Pažeidimams fiksuoti leista naudoti tik duomenis galinčius kaupti matavimo prietaisus – esant reikalui, iš išsaugotų duomenų galima nustatyti, ar policijos pareigūnai įformino visus radarais užfiksuotus kelių eismo taisyklių pažeidimus.

5 lentelė. Techninės priemonės, įdiegtos policijos patrulių automobiliuose.

Įdiegta technikos naujovė	Įtaka prevencijai
Bendra pajėgų valdymo sistema	Suteikia galimybę gauti informaciją apie patrulinio automobilio buvimo vietą, judėjimo greitį, ar įjungti specialieji garso ir šviesos signalai, apie automobilio durelių atidarymą bei uždarymą. Sistema saugo ir kaupia visus įrašus. Pareigūnai privalo vykdyti jiems suformuluotas užduotis.
Elektroniniai banko skaitytuvai	Numatyta, kad už kelių eismo taisyklių pažeidimus bauda vietoje gali sumokėti kelių eismo taisyklių pažeidėjai.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos policijos generalinio komisariato įsakymu dėl vieningos pajėgų valdymo sistemos naudojimo taisyklių patvirtinimo 2010 m. rugsėjo 6d.

Pareigūnų darbui kontroliuoti 700 policijos patrulinių automobilių įdiegtos šios technikos naujovės, šiuolaikiškėmis priemonėmis siekiama vykdyti korupcijos prevenciją (Policija ginkluojasi technologijomis, 2011).

Tradiciškai technika suprantama kaip kultūros dalis, tai yra kaip tam tikras žmogiškosios veiklos sandas, kurio turinį sudaro tiek medžiaginė, tiek ir dvasinė gyvenimo sritys. Tačiau moderniosios technikos ir šiuolaikinių technologijų plėtros mastai bei jų kokybinis pobūdis daro pražūtingą įtaką kultūrai. Tai reiškia, kad technika jau negali būti traktuojama kaip viena iš daugelio kultūros sričių – kur kas tiksliau būtų sakyti, kad ji yra vienas svarbiausių šiuolaikinę kultūrą formuojančių veiksnių. Plėtojamos tik tos technikos galimybės, kurios tarnauja gyvenimui kurti, pastaroji lieka vertingu mūsų valios įrankiu. Todėl technikos prigimtis iš esmės yra ambivalentiška ir tiesiogiai priklausoma nuo žmogiškosios valios. Tai reiškia, kad technika pati savaime negali būti vertinama kaip tam tikra destruktivi jėga – kur kas tiksliau būtų sakyti, kad ji skleidžiasi tokia kryptimi, kokią jai suteikia pats žmogus. Taigi tik nuo paties žmogaus ir jo valios priklauso technikos daroma įtaka tikrovei (Grinius, 1998, p. 206–207).

Kelių policininkų darbe pažeidimo fiksavimo procesą reikėtų dar labiau technologizuoti, kad būtų aiškūs įrodymai, nuotraukos, nebūtų galimybės gyvai bendrauti ir sudaryti kyšio galimybę nei iš vienos, nei iš kitos pusės. Tokios minties įgyvendinimas padėtų išguiti kyšininkavimą iš kelių policininkų darbo. Problema, kad toks būdas labai brangus.

Visiškai užkirsti korupciją kelių policininkų darbe galėtų padėti tik tiesioginio kontakto tarp pažeidėjo ir pareigūno panaikinimas. Tam tiktų transporto kontrolės sistemos, kurių dėka galima nuolat stebėti transporto priemonės buvimo vietą ir greitį. Buvimo vieta nustatoma pasinaudojant GPS'u, o duomenys į centrą perduodami GSM tinklais. Jeigu visiems eismo dalyviams būtų privaloma transporto sekimo sistema, sugretinus informaciją apie automobilio važiavimo greitį ir vietą su turimais duomenimis apie toje vietoje leistiną greitį, būtų išaiškinami visi leistino greičio viršijimo atvejai. Viršyti greitį ir nesusilaukti baudos taptų neįmanoma. Policininkai galėtų užsiimti tik persekiojimu tų eismo dalyvių, kurie pažeidinėdami tvarką važiuotų be veikiančių transporto sekimo sistemos prietaisų.

Šiuolaikiniame tobulėjančios technikos pasaulyje, yra būdų kaip pažaboti įsikerojusią korupciją. Visa problema – mūsų valstybės ekonominė padėtis, todėl negalima plačiai pritaikyti šių pažangių technologijų kasdienėje pareigūnų veikloje. Pareigūnai žinodami, kad yra nuolat stebimi daug rečiau susigundytų nelegaliais pasiūlymais.

3.3. Teigiamo policijos įvaizdžio formavimas – kaip antikorupcinė priemonė

Įvaizdis – tai ne tik fakto konstatavimas, jog organizacija yra gera, įvaizdis – visiškai konkrečių asociacijų ir užuominų apie tai, kokia tai yra organizacija/institucija – didelė ar maža, šiuolaikiška ar konservatyvi, akcentuojanti savo stabilumą ar dinamiškumą, patirtį ar jaunystę, suformavimas. Be abejo, kiekvienai institucijai svarbu sukurti sąžiningos ir stabilios institucijos įspūdį, tačiau tai dar ne viskas. Atsižvelgiant į institucijos veiklos pobūdį, svarbu pabrėžti pagrindines institucijos veiklos pobūdį nusakančias savybes. Bankas turi būti stabilus, reklamos agentūra – dinamiška ir kūrybiška, transporto kompanija – respektabili, policija – nekorumpuota. Taigi įvaizdis turi būti pritaikytas prie konkrečios institucijos veiklos pobūdžio ir atitikti tikrovę. Labai sunku sukurti universalų institucijos įvaizdį, kuris būtų palankus visoms tikslinėms grupėms. Taip yra todėl, kad įprastai institucija kontaktuoja su įvairiomis visuomenės grupėmis, kurių vertinimo kriterijai bei vertybių sistemos yra skirtingos, o kartais netgi priešingos viena kitai, todėl institucija priversta kurti įvaizdį kiekvienai tikslinei grupei atskirai, nes priešingu atveju gali atsirasti atmetimo efektas.

Kaip galima išeiti yra neutralus įvaizdis, kuris leidžia institucijai palaikyti pozityvius santykius su visuomene, neprimetant institucijos požiūrių ir vertybių. Neutralus įvaizdis gerokai sumažina atmetimo efektą, nes paprastai nesukelia neigiamų emocijų ir pasipriešinimo. Nevienodas yra autorių požiūris į institucijos aktyvumą kuriant įvaizdį. Vieni mano, kad įvaizdis nebūtinai turi būti tikslingai kuriamas, jis gali atsirasti stichiškai, tarsi savaime. Kaip teigia Čeikauskienė: „Įvaizdis – tai tikslingai

sukurta arba stichiškai atsiradusi forma, kuri atspindi tam tikrą objektą žmonių sąmonėje“ (Čeikauskienė, 1997, p. 23). Kiti autoriai laikosi dar kategoriškesnės nuomonės. Jie teigia, kad „įvaizdis – nekonstruojamas, tai yra visuomenėje susiklostęs, išpūdis arba organizacinė komunikacija. Tačiau vis dėlto dauguma mokslininkų (Abratt, 1989; Dowling, 1986; Fombrun, 1996; Kennedy, 1977; Marwick ir Fill, 1997) sutinka, kad institucijos įvaizdis gali ir turi būti valdomas – „institucijos įvaizdis turi būti suplanuotas ir kontroliuojamas taip kaip ir kiti jos strateginiai veiksmai“ (Čeikauskienė, 1997, p. 23).

Pasaulio praktikoje organizacijos įvaizdžio kūrimas yra vienas iš strateginio valdymo ir rinkodaros tikslų. Organizacijos įvaizdžio nešikliais gali būti valstybinės ir visuomeninės organizacijos, mokymo ir mokslo įstaigos, masinės informacijos priemonės ir pan. Kitaip sakant, organizacinis įvaizdis praktiškai aprėpia visas grupes ir organizacijas, įsiskverbia į visas visuomenės gyvenimo sferas. Sėkmingai organizacijos veiklai ne mažiau svarbus vidinis įvaizdis. Šis įvaizdžio tipas egzistuoja tarp organizacijos darbuotojų ir yra svarbi sudėtinė organizacinės kultūros dalis. Vieno ir to paties objekto vidinis ir išorinis įvaizdis gali labai skirtis, todėl ir apibūdinamas skirtingai. Tai būtų lyg ir du požiūriai į vieną ir tą patį objektą iš priešingų pozicijų (Čeikauskienė, 1997, p. 69).

Mokslininkai išskiria du pagrindinius organizacijos įvaizdžio tipus: išorinį ir vidinį. Vidinis įvaizdis apima organizacijos vidų, su teigiamu ar neigiamu požiūriu į vadovybę bei organizacijos politiką. Taip pat finansų paskirstymas organizacijoje, personalo politika, darbuotojų orientacija ir mokymas. Išorinis įvaizdis – tai visuomenės nuomonė apie organizaciją, jos reklama, ryšiai su masinėmis informavimo priemonėmis ir visuomeninis darbas. Prie išorinio įvaizdžio yra priskiriamas ir personalo požiūris į darbą bei jo išorinė išvaizda. Čeikauskienės ir Sūdžiaus teigimu, įvairių organizacijų vadovai dažniausiai nori, kad būtų sukurtas palankus, teigiamas organizacijos įvaizdis. Jie nori, kad toks įvaizdis sukeltų teigiamas ir įsimintinas emocijas (Čeikauskienė, 1997, p. 63), (Sūdžius, 2001, p. 126).

Palankų įvaizdį galima suformuoti atsižvelgiant į šiuos dalykus:

- adekvatumą – kuriamas įvaizdis turi atitikti visa tai, kas iš tikrųjų egzistuoja;
- aiškiai išreikštą ir apibrėžtą neatitikimo laipsnį;
- originalumą – organizacijos įvaizdis turi būti lengvai atpažįstamas ir lengvai įsimenamas;
- plastiškumą – įvaizdis turi būti operatyviai modifikuojamas, reaguojama į besikeičiančius ekonominius ir psichologinius veiksnius, madas, socialines sąlygas. Tačiau patirtis rodo, kad palankaus organizacijos įvaizdžio formavimas ne visada pateisina vadovybės lūkesčius ir investicijas.

Organizacijos įvaizdžio komponentai: vidinis, išorinis, palankus, universalus. Ypatingai sunku sukurti universalų įvaizdį, kuris būtų palankus visoms vartotojų grupėms, turinčioms reikalų su organizacija. Juo tikslesnis ir konkretesnis įvaizdis, tuo didesnė tikimybė, kad jis bus tinkamas tik tam

tikroms grupėms ir tuo pat metu gali sukelti kitų grupių atmetimo reakciją. Tai labai rimtas trūkumas. Siekiant jo išvengti, formuojamas neutralus organizacijos įvaizdis. Tačiau tai nereiškia, kad organizacija privalo turėti neišraiškingą, neapibrėžtą arba betikslį įvaizdį. Priešingai, toks įvaizdis yra atviras, jis leidžia visoms vartotojų grupėms palaikyti pozityvius santykius su organizacija. Neutralus įvaizdis nepatrauklus tik nedaugeliui kraštutinumus mėgstančių asmenų. Jo pranašumas tas, kad žmogui neprimetamas organizacijos požiūris arba prisirišimas prie organizacijos. Jeigu organizacijos įvaizdis kažkam ir nesukelia teigiamų emocijų, tai bent jau nesukelia neigiamo požiūrio.

Neutralųjį įvaizdį galima apibūdinti taip:

- įvaizdis turi būti kompleksiškas. Tai kruopščiai parengta organizacijos biografija ar istorija, kurios parodo jos individualybę;
- įvaizdis turi atitikti tiesą. Jeigu žmonės juo netiki, jis nepasiekia iškelto tikslo. Bet jokia būdu įvaizdis negali išeiti už sveikos nuovokos ribų;
- įvaizdis turi būti aiškus ir konkretus. Objekto savybės turi būti gerai apgalvotos ir suprantamos;
- įvaizdis turi būti paprastesnis už objektą, kurį jis pristato. Per akimirsnį visas įvaizdis įsitvirtina sąmonėje. Tačiau pernelyg didelis paprastumas arba dažnas vartojimas gali padaryti įvaizdį banaliu ir neišvaizdžiu;
- įvaizdis turi būti neišbaigtas. Jo vieta kažkur tarp vaizduotės ir jausmų, tarp pageidaujamo ir realaus. Nevienareikšmiškumas, neapibrėžtumas tinka žmonėms, turintiems skirtingus skonius, palieka erdvės jų pačių fantazijai. Jame kiekvienas gali pamatyti tai, ko jam pačiam norisi (Čeikauskienė, 1997, p. 63).

Įvaizdžio formavimo tikslu gali būti objektai, kurių pripažinimas priklauso nuo jiems sukurto aplinkos ir pačių susikurto įvaizdžio. Šiai kategorijai galime priskirti asmenybes (politikus, televizijos vedėjus, religinių judėjimų lyderius), socialines grupes (studentus, moksleivius, mokslininkus, kariškius, pensininkus ir politines partijas, radijo ir telekomunikacijas bei atskiras laidas, visuomeninius judėjimus). Šie subjektai iš esmės yra nekomercinio tipo asmenybės ir organizacijos. Jie neparduoda prekių ir paslaugų, jų padėtis apibrėžiama santykiais su visuomene. Šių objektų tikslu yra laikoma galimybė turėti įtakos visuomenės nuotaikoms (Sūdžius, 2001, p. 128).

Anot Jucevičiaus, kiekviena organizacija privalo turėti savo misiją, nes be jos praktiškai neįmanoma sukurti jokios efektyvios strategijos, nes tik ji suformuluoja įvaizdį apie siekiamą organizacijos būvį. Ji taip pat išreiškia visos veiklos paskirtį, vaidmenį, apibrėžia organizacijos ribas ir rodo jos esmę. Kitaip tariant, misija atspindi organizacijos egzistavimo prasmę. Ja siekiama atsakyti į klausimus: „Kas mes esame, ką darome ir ką darysime ateityje?“ Vieni iš pagrindinių misijos elementų yra saviraiška – požiūris į save patį ir požiūris į darbuotojus. (Jucevičius, 1998, p. 24–26).

Gera suformuluota misija suteikia veiklos prasmę ir padeda išspręsti nemažai veiklos problemų.

- Ji deklaruoja organizacijos požiūrius.

- Suvienodina skirtingus požiūrius.
- Orientuoja organizaciją į vartotoją.
- Deklaruoja socialinę politiką ir atsakomybę.
- Padeda nukreipti pastangas viena linkme.
- Padeda racionaliau naudoti resursus.

Tam, kad organizacija įgytų teigiamą, palankų įvaizdį vartotojų akyse, reikia suvokti įvaizdžio kūrimo principus: nuo ko reikėtų pradėti ir kokiomis priemonėmis. Remiantis Drūteikienės piramide, vaizduojančia organizacijos įvaizdžio lygmenis, pateikiami įvaizdžio kūrimo principai .

7 pav. Organizacijos įvaizdžio lygmenys.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Drūteikienės knyga: Ryšiai su visuomene. Organizacijos įvaizdžio kūrimas: apibendrinamojo modelio link 2002.

Pagrindo lygmenyje apibrėžiama, kas yra įmonė, kokią vietą ji užima bendroje ūkio sistemoje, kokias funkcijas atlieka. Tai pagrindinės idėjos, pavyzdžiui, išreikštos įstatymais, lemiančios įmonės gyvavimą. Čia daug lemia ir veiklos, kuria užsiima įmonė pobūdis. Tam tikrose srityse įvaizdis gali būti labiau neigiamas nei kitose ne dėl nepakankamų jos pastangų, tačiau dėl pačios veiklos ir produkto ar paslaugos pobūdžio.

Įmonės kultūra – tai jos darbuotojų pripažįstamos vertybės ir požiūriai, pasireiškiantys elgesiu su klientais, prioritetų pasirinkimu. Įmonės kultūra yra vertybių, lūkesčių, įsitikinimų, elgesio sistema. „Kultūros neatsiranda atsitiktinai. Jos iškyla todėl, jog organizacijos vadovai skiria tam dėmesio, skatina tam tikrą elgesį, įsitikinimus. Tai yra pagrindas, lemiantis organizacijos identiteto, labiau matomo ir suprantamo organizacijos įvaizdžio lygmens formavimąsi”. Bendriausia prasme firmos kultūrą sudaro: Įmonės aplinka – išoriniai veiksniai, kurie nulemia, ką organizacija turi daryti, kad gyvuotų sėkmingai; Vertybės – idėjos ir įsitikinimai organizacijoje, kurie lemia sėkmę ir nustato tam tikrus standartus; Kultūrinis tinklas – apimantis pasakotojus, gandų skleidėjus, perduodančius informaciją ir vertybes; Ritualai ir papročiai – įprastinis elgesys kasdieniniame darbe ir ceremonijos, kuriomis išreiškiama, ko tikimasi iš darbuotojų; Herojai – žmonės, kurie laikomi organizacijos

vertybių personifikacijomis ir tarnauja modeliu kitiems. Šie kultūros elementai informuoja žmones, koks elgesys ir požiūriai įmonėje yra geriausi, kadangi kiekviena jų turi savo kultūrą. Tai galima pavadinti tam tikru elgesio būdu, kurį grupė sugalvoja, kuria, tobulina, spręsdama jos išorinio prisitaikymo ir vidinės integracijos problemas. Šis elgesio būdas pasiteisina, kai yra laikomas geru, kai darbuotojai, susidūrę su sudėtingomis problemomis, žino, kaip jas spręsti teisingai.

Galima išskirti tokius veiksnius, lemiančius bei formuojančius organizacijos kultūrą, kaip: Valdymo stilius; Organizacijos resursų (žmogiškųjų ir materialųjų) kokybė ir kiekybė, siekiant organizacijos misijos, tikslų, uždavinių ir strategijų įgyvendinimo; Organizacijos strategija; Politinė, teisinė, socialinė, technologinė, ekonominė aplinka, kurioje organizacija veikia; Organizacijos darbuotojų žinios, sugebėjimai, patirtis; Formali ir neformali komunikacija. Įmonės kultūrą paprasčiausiai galime paaiškinti organizacijos vertybių orientacija ir vyraujančiu vadovavimo stiliumi. Įmonėje gali būti daugiau nei viena kultūra. Gali būti, kad kiekvienas skyrius gali turėti savą supratimą apie tai, koks elgesys yra priimtinas. Viena pagrindinių komunikacijos užduočių yra padėti stiprinti esančią kultūrą. Kultūros neatsiranda atsitiktinai. Jos iškyla todėl, kad vadovai tam skiria savo laiko ir tam tikrą elgesį skatina labiau nei kitus. Kultūra yra tas pagrindas, kuris lemia įmonės identiteto – jau labiau matomo ir lengviau suprantamo jos įvaizdžio lygmens formavimąsi. Įmonės tapatybė – tai jos pasirinktas būdas parodyti save aplinkai, atspindintis įmonės filosofiją ir pabrėžiantis tuos bruožus, su kuriais ji nori būti siejama bei siekia išsiskirti iš kitų.

Įmonės tapatybė – tai matomųjų jos ypatybių, pagal kurias publikos gali atpažinti įmonę formavimas. Tapatybės formavimas padeda įmonei išsiskirti save iš kitų tarpo. Tapatybę turi visos įmonės. Kai kurios jų siekia sąmoningai ją planuoti ir valdyti, kitos mažiau rūpinasi savo tapatybe. Tapatybe įmonės gali savo klientams perduoti tokias pagrindines idėjas, kaip Kas įmonė yra; Ką ji daro; Kaip ji tai daro. Įmonė gali turėti labai daugialypę, įvairiapusią tapatybę. Tokiu atveju jos įvaizdis gali būti per daug išsisklaidęs ir nevieningas.

Čia pasitelkiamas įmonės profilis, kuris apjungia ir projektuoja visuomenėje būtinus, esminius jos identiteto aspektus. Įmonės profilis – įmonėje tapatybė ir profilis susiję bei vienas kitą sąlygoja. Profilis įmonėje išryškina jos tapatybės aspektus. Svarbiausia šio elemento dalis yra įmonės misija. Kaip teigia Drūteikienė įmonės profiliu išryškinami esminiai tapatybės elementai, įtvirtinamos vidinės įmonės galimybės bei įsipareigojimai visuomenei. Ypatingą ir lemiamą vaidmenį įmonės identiteto profilyje vaidina jos misijos apibrėžimas. Misija – tai įmonę visuomenei pristatantis pranešimas. Misijos apibrėžimas pasako, kas įmonė yra, ką ji veikia ir kurlink ji eina. Į klausimą „Kokia įmonės veiklos prasmė?“ gali būti atsakyta tik pažvelgiant į tai kliento akimis: ką klientas mato, galvoja, kuo tiki ir ko nori – tai turi būti priimama kaip objektyvus faktas ir traktuojama lygiai taip pat rimtai, kaip pardavimų suvestinės. Svarbu suvokti, kad klientui svarbiausia – ne produktas ar paslauga ir aišku, ne pati įmonė, o savo poreikio patenkinimas. Įmonės misija turi aiškiai pasakyti tokius aspektus, kaip:

Kas yra mūsų klientai? Kokius klientų poreikius turime patenkinti? Kokių produktų, paslaugų pagalba mes tai padarysime? Vizija nurodo ateitį ir gali būti pasiekta. Kai tai nutinka, turi būti suformuluota nauja vizija. Misija, priešingai, yra susijusi su dabartimi – kas mes esame? – tuo pačiu metu išlaikant nepriklausantį nuo laiko organizacijos identiteto ir ambicijų paaiškinimą. Misijos pajautimas atsiranda tuomet, kai įmonės vertybės sutampa su individualiomis vertybėmis. Vertybės turi būti įtvirtinamos elgesio standartais, todėl strategija bei vertybės turi sustiprinti viena kitą.

Įmonės identitetas yra organizacijos individualumo projekcija, individualumo pateikimas publikoms. Ji turi suprasti ir perteikti individualumą elementais, kurie gali būti suprasti įmonės publikų jos viduje ir išorėje. Per publikoms pateikiamus ir jų pastebimus įmonės identiteto elementus publikos susidaro savo įvaizdį apie ją.

Įvaizdis – tai idėjų, jausmų bei kitų aspektų visuma. Logiška seka nuo fundamentalių, įmonės veiklą lemiančių veiksnių, per jos kultūrą, identiteto formavimą, misijos pateikimą visuomenei, kylama iki įmonės įvaizdžio visuomenėje. Įmonės sukurtas įvaizdis yra įvairių elementų derinio rezultatas. Kiekvienos jos tikslas – kiek galima daugiau sąžiningai įtakoti savo įvaizdžio formavimą, kad įmonės įvaizdis ją atitiktų, palaikytų jos kultūrą, tiktų jos strategijai, būtų aiškus ir nuoseklus. (Drūteikienė, 2002, p. 97–136).

Galima teigti, kad Lietuvos policijos įvaizdžio kūrimu beveik visai nesirūpinama, nes Lietuvoje nėra geros įvaizdžio strategijos. Visos Lietuvos įvaizdis formuojamas neracionaliai. Tam per pastaruosius metus išleista virš 60 milijonų litų, o teigiamo rezultato nesulaukta (LR Valstybės kontrolės pranešimas spaudai. Šalies įvaizdis kuriamas be aiškių gairių, 2009). Tai ką jau kalbėti apie institucijų įvaizdžio kūrimą. Trūksta policijos pareigūnų bendravimo su visuomene, rengiamų akcijų reklamų, kurios padėtų formuoti teigiamą policijos darbo vaizdą. Itin pasitikėjimo nekeliantis kelių policininkų įvaizdis, nors jie su žmonėmis kontaktuoja tiesiogiai kiekvieną dieną kelyje.

Pati įtaigiausia skleidžiama informacija yra per žiniasklaidą. Jos vaidmuo kuriant įvaizdį dvejopas: parodo visuomenėje vyraujančią nuomonę ir kartu ją kuria. Paprasčiausias būdas ištirti, kokią realų poveikį konkrečiai organizacijai turi spaudoje, per radiją ar televiziją skelbiama informacija ir reklama, yra nagrinėti visus pasirodančius pranešimus. Didžiausią dalį visų publikuotų straipsnių apie policininkų darbą sudaro straipsniai apie išaiškintus ar neišaiškintus nusikaltimus, nusikalstamas veikas arba reklaminiai pranešimai apie vykdomas akcijas. Vokiečių mokslininkas Koschnick teigia, kad visa skleidžiama informacija yra kaip reklama, ar ji būtų teigiama ar ji būtų neigiama. Policijos įvaizdžio kūrimo atveju kalbama apie įvaizdžio reklamą. Įvaizdžio reklama plačiąja prasme yra reklamos rūšis, kurios tikslas – sukurti, palaikyti arba pakeisti reklamuojamo objekto (institucijos) įvaizdį. Siaurąja prasme įvaizdžio reklama suvokiama tada, kai reklaminio pranešimo pagrindas yra mėginimas sukurti asociacinį ryšį tarp institucijos ir tam tikro apibrėžto įvaizdžio.

Reklaminių pranešimų, informacinių ir neigiamų straipsnių pasirodymas spaudoje padeda įvertinti žiniasklaidos atliekamą vaidmenį kuriant Lietuvos policininkų įvaizdį. Ta dalis visuomenės, kurios požiūrį reprezentuoja visuomenės informavimo priemonės, pradeda dar aktyviau reikšti savo nuomonę. Tokiu atveju jie atrodo kur kas populiariesni, negu iš tikrųjų yra. Tuo tarpu kitos visuomenės dalies nuomonė atrodytų ne tokia reikšminga, nes jos šalininkai tyli. Kai dauguma žiniasklaidos priemonių parodo vieną kontraversiškos situacijos pusę, žmonės, kurie sutinka su šia pozicija, gali viešai diskutuoti be baimės būti pasmerkti. Spauda įtvirtina tariamos daugumos argumentus, kurių reikia norint išdėstyti savo požiūrį, be to, ji dar gina ir jų poziciją. Taigi, mažuma, norėdama išvengti izoliacijos, turi pritarti juos supančiai daugumai. Paprastai žmonės linkę nutylėti, jeigu jie numano, kad atstovauja mažumos nuomonei, ir atvirai dėsto savo nuomonę, jeigu žino, kad priklauso daugumai (Čeikauskienė, 1997, p. 25).

Galima teigti, kad didesnis skiriamas dėmesys teigiamo policijos įvaizdžio formavimui gali padėti jų kasdienėje veikloje, pareigūnai turėtų didesnę moralinę įsipareigojimą prieš visuomenę. Žiniasklaida turi ne tik stengtis išviešinti netinkamą pareigūnų elgesį, bet ir atlikti paskatinančią funkciją visuomenės akyse. Daugiau dėmesio sukoncentruoti išviešinant sunkias darbo sąlygas, pareigūnų pastangas atlikti savo sunkų ir visų saugumą užtikrinantį darbą. Juk paprasti pareigūnai nėra kalti dėl netinkamo finansavimo paskirstymo, lėšų stygiaus, dėl prastai atrodančio darbo inventoriaus, kuris jiems nepadeda atlikti pareigų, bet reikia prisiminti, kad jie, kaip „angelai sargai“, atėję į teisėsaugos sritį atiduoti savo jėgas darbui skirtam visų mūsų labui.

Teigiamo kelių policijos įvaizdžio formavimo pvz.: Kelių policijos tarnyba rodo didelį susirūpinimą dėl pėsčiųjų tamsiu paros metu neturinčių atšvaitų, rengiamos atšvaitų dalinimo akcijos, žiniasklaida turėtų labiau viešinti nelaimingų atsitikimų statistiką, kuri priverstų žmones susimąstyti. Kelių policijos departamentas neišnaudodamas didelių lėšų per informavimo priemones kartu ir kurtų savo teigiamą įvaizdį, kaip besirūpinantis visuomene. Pačių pareigūnų mintims būtų psichologinis spaudimas, kad jie yra gerieji veikėjai. Tokios smulkmenos ir kuria įvaizdį, nes prie teigiamo įvaizdžio prisideda ir pačių pareigūnų elgesys. Visuomenės nariams matant tokias pastangas neturėtų kilti mintis siūlyti pareigūnam kažkokį atlygį siekiant išvengti piniginės baudos už atšvaito neturėjimą tamsiu paros metu kelyje (ATPK 131 str. 5 d. už atšvaito nesegėjimą tamsiu paros metu gali būti paskirta 80 – 140 Lt bauda), nes pareigūnai rūpinasi jų pačių saugumu, atšvaitų segėjimas turi tapti norma (Teisės aktai. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas).

Mažos pareigūnų algos, prastėjančios darbo sąlygos, sunkiai nustatomi kyšininkavimo, piktnaudžiavimo tarnyba atvejai, didelė pasiūla yra pagrindinės korupcijos apraiškų kelių policijoje priežastys.

Pareigūnų darbui kontroliuoti galima pasitelkti antikorupcinę programą, įstatymų potvarkius, kurie nurodo kovos su korupcija priemones. Tačiau dėl finansavimo trūkumo negali būti įgyvendintos technikos naujovių panaudojimas pareigūnų veikloje platesniu mastu.

Policijos įvaizdžio formavimui nėra skiriamas pakankamas dėmesys, pareigūnai neturi suformuoto teigiamo įvaizdžio visuomenės akyse. Didesnis skiriamas dėmesys teigiamo policijos įvaizdžio formavimui gali padėti jų kasdienėje veikloje, pareigūnai turėtų didesnę moralinę įsipareigojimą prieš visuomenę. Žiniasklaida vienas iš tinkamiausių įrankių policijos įvaizdžiui gerinti, nes žiniasklaida turi tam tikrą simbolinę galią.

4. POLICIJOS KORUPCIJOS ATVEJŲ PATEIKIMO ANALIZĖ DIENRAŠČIUOSE „LIETUVOS RYTAS“ IR „RESPUBLIKA“

Šiame skyriuje atliekama straipsnių apie korupciją ir jos prevenciją policijos veikloje teksto elementų – žiniasklaidos pranešimų turinio analizė.

Žiniasklaida atlieka svarbų vaidmenį antikorupcinio švietimo veikloje. Vieša, nepriklausoma bei nešališka žiniasklaida – stipri korupcijos prevencijos priemonė, drausminanti pareigūnus, skatinanti juos elgtis tinkamai, laikytis visuomenėje priimtų elgesio normų. Atliekant dienraščiuose spausdintų su policijos korupcija susijusių straipsnių analizę, siekiama išskirti kelių policijos pareigūnų kyšininkavimo išviešinimo atvejus ir prevencinio pobūdžio straipsnius.

Kaip teigia Vaitiekus: „Žiniasklaidos teisinis reglamentavimas bei valdymas Lietuvoje yra laikomas vienu liberaliausių Europoje“ (Vaitiekus, 2002, p. 283). Lietuvoje yra įtvirtinti žiniasklaidos nepriklausomumo, viešumo ir nešališkumo principai, Visa tai sudaro sąlygas tiek korupcinio pobūdžio veikų tyrimui, tiek jų atskleidimui bei paskelbimui viešai. Žiniasklaidoje pateikiama informacija yra trejopo pobūdžio: korupcijos faktų pateikimas; reiškinių aprašymas ir vertinimas; originalūs korupcijos faktų tyrimai (Vaitiekus, 2002, p. 284).

Žiniasklaidos vaidmuo viešosios darbotvarkės procese yra svarbus problemų formavimo veiksnys. Žiniasklaidos poveikį socialinėms problemoms lemia jos esminis vaidmuo problemų įvardijimo, aktualizavimo ir „išdidinimo“ procese (Parsons, 2001, p. 107). „Kaip žinių „gamintoja“ žiniasklaida tai pat prisideda prie problemų „gamybos“ – ji „atrenka“ aktualijas (Bielinis, 2002, p. 37).

Galima teigti, kad bendrai apie korupcijos temą žiniasklaidoje informacijos netrūksta, tačiau Lietuvoje žiniasklaidos veikla yra daugiau komercinio, o ne šviečiamojo pobūdžio. Turinio analizės atlikimo metu siekiama išanalizuoti dviejų didžiausių Lietuvos dienraščių „Lietuvos rytas“ ir „Respublika“ publikuotus straipsnius, susijusius su korupcija policijoje – kelių policijos pareigūnų kyšininkavimu, ir pateikti straipsnių apibendrinimą prevencijos aspektu.

4.1. Tyrimo metodologija

Kiekybinei analizei atlikti naudojamas turinio (kontent) analizės metodas, dažniausiai taikomas komunikacijos turiniui tirti.

Turinio analizė – tai formalizuotas dokumentų tyrimo būdas, kuris numato jų turinio vertinimą remiantis požymių, kurie svarbūs tyrėjui ir kuriuos galima apibendrinti, skaičiavimu (Leonavičius, 2003, p. 36). Esminiai turinio analizės etapai: tai tokia dokumentų analizė, kuri išryškina teksto charakteristikas. Dažniausiai šis metodas naudojamas žiniasklaidos tyrimuose, bet sėkmingai gali būti panaudotas ir atvirų klausimų standartizuotose klausimynuose bei kokybinių interviu duomenų analizėje (Leonavičius, 2003, p. 36).

Esminiai turinio analizės etapai. Dokumentų atrinkimas analizei; Tyrimo tikslo, uždavinių, hipotezių suformulavimas; Tyrimo objekto ir dalyko išskyrimas; atrankos pagrindimas; Analizės

kategorijų, išreiškiančių empirinius tiriamojo dalyko požymius, kurias ruošiamasi registruoti informacijos rinkimo metu išskyrimas. Analizės vienetų, kuriais gali būti žodis, vardas, faktas, pasisakymas (prasminiai analizės vienetai), o taip pat tam tikrų požymių intensyvumo, jų reikšmės, kryptingumo (kokybiniai analizės vienetai) išskyrimas; Skaičiavimo vienetų, kuriais gali būti skaičių, eilučių, pastraipų tekste kiekis, kvadratinių centimetrų kiekis laikraščio plote, laidų tęstinumas minutėmis; Analizės vienetų fiksavimas turinio analizės protokolų blankuose ar matricose pagal iš anksto aptartus skaičiavimo vienetus (Pruskus, 2004, p. 208).

Turinio analizės taikymo privalumai (Valackienė, 2005, p. 76):

- Laiko ir pinigų taupymas;
- Mažiau šališkumo, nes dirbama su jau esamais duomenimis, o ne su žmonėmis;
- Galimybė greičiau atlikti lyginamąją analizę;
- Mažos išlaidos, nes daugelį dokumentų galima rasti bibliotekose.

Trūkumai (Valackienė, 2005, p. 76):

- Informacijos neprieinamumas;
- Išėties duomenys gali būti klaidingi;
- Šališkumas. Kai kurie dokumentai trumpalaikiai, sensacingi, netgi užsakyti;

Kodavimo sunkumai. Dokumentai dažniau fiksuoja žodinę, o ne skaitmeninę informaciją (Valackienė, 2005, p. 76).

Tyrimo medžiagos masyvo atranka buvo atliekama iš dviejų Lietuvoje leidžiamų dienraščių straipsnių. Analizei atlikti pasirinkti dienraščiai „Lietuvos rytas“ ir „Respublika“, jie didžiausi Lietuvos mastu. Tyrimas apėmė leidinius, išleistus nuo 2011 sausio 1 d. iki 2014 metų rugpjūčio 12 d. Kiekybinės dienraščiuose spausdinamų tekstų turinio atrankos vienetu iš tyrimo medžiagos masyvo (visų spausdinamų straipsnių) pasirinkti tekstai: apie policijos pareigūnų korupciją, kyšininkavimą ir antikorupeiją. Straipsniai buvo atrenkami „Libis“ duomenų bazės pagalba vedant į programą raktinius žodžius: policija, korupcija, pareigūnas, kyšis, antikorupeija, tai pat tos pačios šaknies žodžius: polic*, korupe*, pareig*, kyš*, antikorupe*. Raktinių žodžių ir tos pačios šaknies žodžių buvo ieškoma straipsniuose.

Dienraščių tekstai. Iš esmės žiniasklaida aprašo viešąjį gyvenimą, dienraščiuose pateikiamos žinios atspindi santykinai siaurą pasaulio matymą. Viešose gyvenimo sferose didžiausio dėmesio sulaukia skandalai ir korupcijos, kyšininkavimo, papirkinėjimo atvejai. Tokie straipsniai siejami ne tik su aukštais skaitytojų reitingais, bet ir temomis kurios ateityje bus nagrinėjamos išsamiau, laukiama kokia bus nusikalstamos veikos kulminacija. Pastebėta, kad apie policijos korupcijos – kelių policijos pareigūnų kyšininkavimo reiškinis rašoma mažai, ypač pastaraisiais metais, didžiausias dėmesys skiriamas politikų ir įžymių žmonių nusikalstamai veikai, gyvenimui, nes tokie straipsniai sulaukia didesnio susidomėjimo, didina dienraščių tiražą.

4.2. Straipsnių apie korupciją ir jos prevenciją policijos veikloje teksto elementų turinio analizė

Surinkti tekstai sudarė duomenų masyvą, tai yra „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ dienraščių 29 tekstai. Pagrindinis masyvas naudojamas kokybinei ir kiekybinei duomenų analizei atlikti. Tyrimas koncentruotas į leidinyje spausdinamų tekstų turinio analizę, derinamas kiekybinis ir kokybinis tyrimo metodai. Kiekybinei analizei atlikti naudojamas turinio analizės metodas. Šis metodas leidžia atskleisti pagrindinę užrašytos informacijos turinio struktūrą ir vartojamos retorikos principus. Kokybinė laikraštyje spausdinamų tekstų analizė atliekama nagrinėjant visą medžiagos masyvą, analizuojant platesnį kontekstą. Darbe pateikiamos straipsnių charakteristikos, analizuojama publikacijų vieta leidinyje, straipsnių apipavidalinimas, rengėjai, antraštės, retorikos aspektai ir turinys.

Dienraščio „Lietuvos rytas“ 2011 – 2014 metų duomenų charakteristikos.

Per analizuojamąjį laikotarpį didžiausiame Lietuvos dienraštyje „Lietuvos rytas“ policijos korupcijos, kyšininkavimo ir antikoruacijos tema nebuvo dažna. Duomenų bazės „LIBIS“ duomenimis nuo 2011 metų sausio iki 2014 metų rugpjūčio 12 dienos „raktinių“ žodžių pagalba buvo atrinkti 18 straipsnių:

6 lentelė. Dienraščio „Lietuvos rytas“ duomenų masyvas

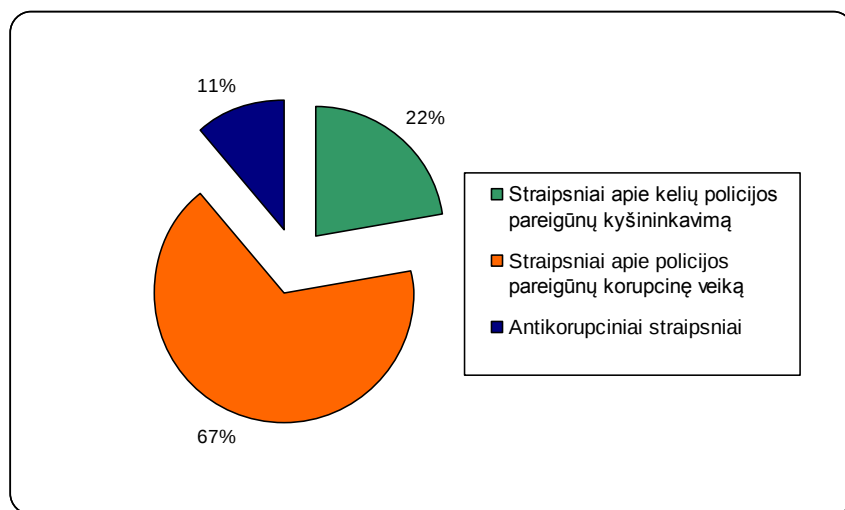
Nr.	Straipsnio publikavimo data	Straipsnio autorius	Straipsnio pavadinimas
1	2014 02 04	Loreta Juodzevičienė	Dviem Marijampolės pareigūnams bėdos dėl kyšių
2	2014 02 14	Arvydas Lekavičius	Kyšio šešėlis gali kliudyti Šiaulių prokurorų vadovą
3	2014 03 28	Nerijus Povilaitis	Korumpuotų policininkų medžiotojui – kruvinas perspėjimas
4	2014 05 30	Alvydas Ziabkus	Komisarui gėdą užtraukė ir įklampino 200 litų
5	2014 06 19	ELTA	Raseiniuose sulaikytas Kriminalinės policijos skyriaus tyrėjas
6	2013 12 08	Artūras Jančys, Gediminas Pilaitis	Policijos pareigūnai papasakojo, kaip siūlomi kyšiai
7	2013 10 15	Asta Kuznecovaitė	Kyši kolegoms bruko ir policininkas
8	2013 07 19	Arūnas Karaliūnas	Vietoj kyšio – baudos
9	2013 03 01	Nerijus Povilaitis	Degtindarį reketavę policininkai priėjo liepto galą
10	2013 01 17	Vygandas Trainys	Patruliai kyšio iš vairuotojo reikalavo tyčiodamiesi
11	2012 10 13	Genovaitė Rafanavičienė	Kyšininkus tramdo lipdukais
12	2012 10 12	Vygandas Trainys	Buvęs geriausias Kauno policininkas gavo ne malonę, o antausį
13	2012 02 07	BNS	Apie korupciją teisėsaugoje prabilęs Kalvarijos policininkas D. Gaižauskas vadovaus imuniteto padaliniui
14	2011 11 27	Arvydas Lekavičius	Įkliuvo du pareigūnai: vyras ir žmona
15	2011 09 08	Loreta Juodzevičienė, Vygandas Trainys	Kyšis – iš patrulių rankų

Nr.	Straipsnio publikavimo data	Straipsnio autorius	Straipsnio pavadinimas
16	2011 03 15	Milda Kuizinaitė	Kaune galioja savi įstatymai
17	2011 01 11	Vygandas Trainys	Kilo sumaištis
18	2011 01 08	Arvydas Lekavičius	Trokšti tapti geriausiu policininku? Imk kyšį !

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

Duomenų masyvas nėra platus, nes „Lietuvos ryto“ skiriamas dėmesys policijos korupcijos atvejams nėra didelis.

8 pav. Straipsnių „Lietuvos ryte“ procentinis turinio pasiskirstymas pagal temas

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis „Lietuvos ryto“ straipsnių duomenimis.

Kaip matyti iš pateiktų straipsnių turinio, procentais turinio pobūdis pasiskirstė: straipsniai apie policijos pareigūnų korupcines veikas sudarė didžiąją dalį analizuojamų straipsnių, net 67 proc., straipsniai apie kelių policijos pareigūnų korupcines veikas sudarė 22 proc., o antikorupcinio pobūdžio straipsniai sudarė tik 11 proc. straipsnių.

Dienraščio „Respublika“ 2011 – 2014 metų duomenų charakteristikos.

Per analizuojamąjį laikotarpį dienraštyje „Respublika“ policijos korupcijos, kyšininkavimo ir antikorupcijos tema nebuvo dažna. Duomenų bazės „LIBIS“ duomenimis nuo 2011 metų sausio iki 2014 metų rugpjūčio 12 dienos „raktinių“ žodžių pagalba buvo atrinkta 11 straipsnių.

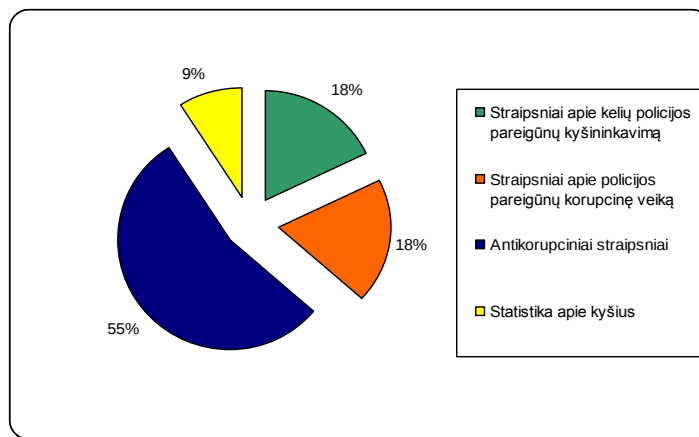
7 lentelė. Dienraščio „Respublika“ duomenų masyvas

Nr.	Straipsnio publikavimo data	Straipsnio autorius	Straipsnio pavadinimas
1	2014 01 16	Rūta Juknevičiūtė	Kyšių atsisako tik 8 policininkai
2	2013 12 09	–	Pareigūnams siūlomų kyšių suma augo keturgubai
3	2013 10 02	Julius Girdvainis	Ne angelai sargai sukūrė puolusią Lietuvą
4	2013 09 20	Dangirdas Tamulis	Atsparumą kyšiams ištirpdė laikas
5	2013 04 10	Robertas Širvys	Policininkas pasidavė už keturis šimtus
6	2013 03 08	Redakcijos skiltis	Policininku būti sunku, bet jų, sąžiningų, taip reikia

Nr.	Straipsnio publikavimo data	Straipsnio autorius	Straipsnio pavadinimas
7	2013 03 04	Jaunius Pocius	Kodėl angelai sargai pavirsta velniais
8	2012 02 10	Dalia Byčienė	Kriminalistas nusikaltėlių ieškos policijoje
9	2012 07 02	Sidas Aksomaitis	Policija kyšių kratosi, bet gražos duoda
10	2011 01 05	Dalia Byčienė	Kalvarija: komisaras tapo eiliniu
11	2011 04 08	Danas Nagelė	Policija gaudo ir savus nusikaltėlius

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

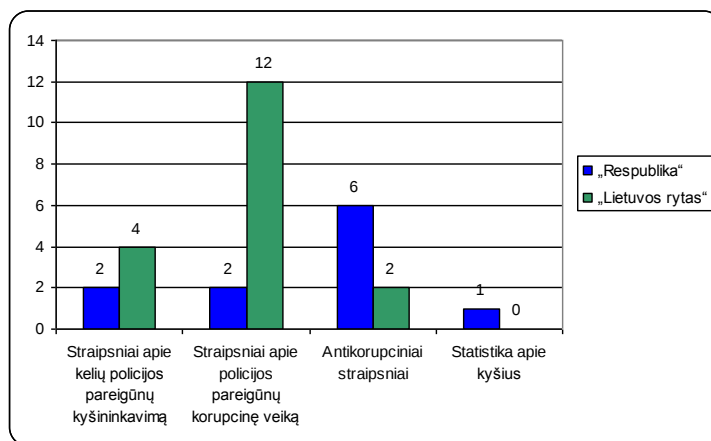
9 pav. Straipsnių „Respublikoje“ turinio pasiskirstymas pagal temas

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis „Respublikos“ straipsnių duomenimis.

Matoma, jog „Respublikos“ straipsniai labiau orientuoti į antikorupcijos temos skleidimą, straipsniai šia tema sudaro net 55 proc. Straipsniai apie policijos pareigūnų korupcines veikas sudarė 18 proc., straipsniai apie kelių policijos pareigūnų kyšininkavimą sudarė tai pat 18 proc., raktininių žodžių pagalba atrinktame straipsnių masyve pasitaikė ir straipsnių su kyšininkavimo statistika, šie straipsniai sudarė 9 proc.

10 pav. „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ straipsnių turinio pasiskirstymas pagal temas

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

Galima teigti, kad dienraštis „Respublika“ skiria net tris kartus didesnę dėmesį antikorupciniams straipsniams publikuoti. Tai labai svarbu, nes vienas svarbiausių kovos su korupcija elementų yra antikorupcinis švietimas, bet lyginant policijos pareigūnų korupcijos aprašytus atvejus matoma, kad „Lietuvos rytas“ net šešis kartus didesnę dėmesį skiria šiai temai. „Lietuvos rytas“ labiau informuoja apie korupcijos reiškinius, taip diegia piliečiams pasitikėjimą savo jėgomis, skatinti netoleruoti

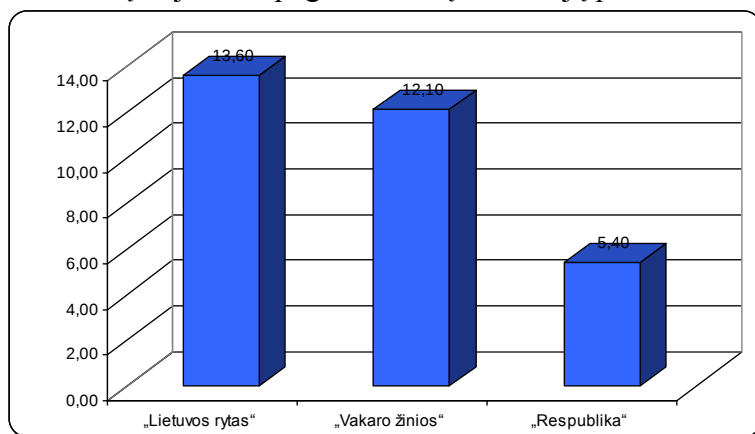
korupcijos, neduoti kyšių policininkams. Lyginant kelių policijos pareigūnų kyšininkavimo aprašytus atvejus matoma, kad „Lietuvos rytas“ net du kartus didesnę dėmesį skiria šiai temai. Dienraštyje „Respublika“ pateikiama statistikos apie kyšininkavimo atvejus, tačiau neigiamos statistikos pateikimas pirmame plane, dažniau užuot skatinęs visuomenę kovoti su korupcija, sukelia korupcijos nenugalimumo įspūdį, sustiprina bejėgiškumo jausmą, socialinį pasyvumą, nepadeda formuoti aktyvios visuomenės pozicijos priešintis korupcijai (Palidauskaitė, Raudonienė, 2004, p. 70).

Publikacijų vieta dienraščiuose. Atliekant kiekybinę dienraščių straipsnių analizę apžvelgiamas straipsnių išdėstymas laikraščių puslapiuose. Pirmame laikraščio puslapyje pateikiamos svarbiausią tą dieną publikuojamų straipsnių antraštės, iš šių antraščių matoma, kokio pobūdžio straipsniams teikiamas prioritetas.

Siekiant pailustruoti publikacijos pateikimo vietą dienraštyje (patenka į pirmąjį dešimtuką ar penkioliktą puslapį) pateikiamas vidutinis dienraščių puslapių skaičius „Lietuvos ryto“ be priedų vidutinis puslapių skaičius 48, o „Respublikos“ 32 puslapiai.

2012 m. Žiniasklaidos tyrimų apžvalgoje pateikiami Lietuvos rinkos lyderiai. Jau trečius metus iš eilės populiariausių dienraščių trejetukas išlieka stabilus (Žiniasklaidos tyrimų apžvalga 2012).

11 pav. Dienraščių trejetukas pagal vidutinę auditoriją proc. 2012 m.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis 2012 metų Žiniasklaidos tyrimo apžvalga.

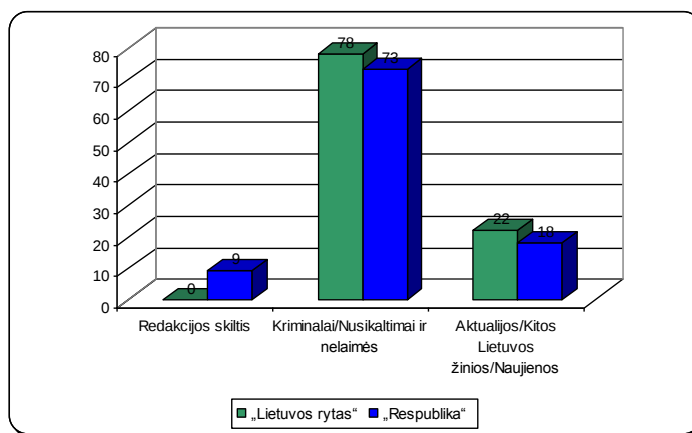
Lyginant „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ auditorijos mastą pirmauja „Lietuvos rytas“, jis turi 8,20 procento didesnę skaitytojų ratą, todėl galima daryti išvadą, kad šis dienraštis gali daryti įtaką didesniai kiekiui žmonių nuomonių.

Atliekant kiekybinę analizę yra svarbu publikacijų vietą dienraščiuose, nes juose yra išskirtos tam tikros skiltys, kuriose ir talpinami jos tematiką atitinkantys straipsniai. „Lietuvos rytas“: vienas straipsnis buvo spausdintas pirmajame puslapyje (su tęsiniu 10 psl. „Aktualijų“ skiltyje); keturiolika – nuo 4 iki 14 puslapio „Kriminalų“ skiltyse. Trys straipsniai buvo išspausdinti „Aktualijų“ skiltyje (7 – 10 psl.), vienas – „Naujienų skiltyje“ (4 psl.).

Tuo pačiu aspektu įvertinant „Respublikoje“ publikuotus straipsnius šia tema straipsnių vietos rezultatai yra tokie: aštuoni straipsniai publikuojami nuo 4 iki 6 psl. „Nusikaltimų ir nelaimės skiltyje“,

vienas straipsnis buvo vedamojoje dienraščio rubrikoje „Redakcijos skiltis“ (4 psl.). Kiti du „Respublikoje“ publikuoti straipsniai buvo randami skiltyje „Kitos Lietuvos žinios“ (5 – 6 psl.). Grafiškai vaizduojamas publikacijų išsidėstymas šiuose dienraščiuose.

12 pav. Publikacijų vieta dienraštyje

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

8 lentelė. Straipsnių dažnių lentelė

Straipsnio psl. leidinyje	1	3	4	5	6	7	9	10	14	27
Dažnis „Respublikos“ straipsnių	0	1	2	2	5	0	0	0	0	0
Dažnis „Lietuvos ryto“ straipsnių	1	0	8	2	1	4	1	1	1	1
Santykinis dažnis „Respublikos“ straipsnių	0,00%	9,09%	18,18%	18,18%	45,45%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Santykinis dažnis „Lietuvos ryto“ straipsnių	5,56%	0,00%	44,44%	11,11%	5,56%	22,22%	5,56%	5,56%	5,56%	5,56%

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

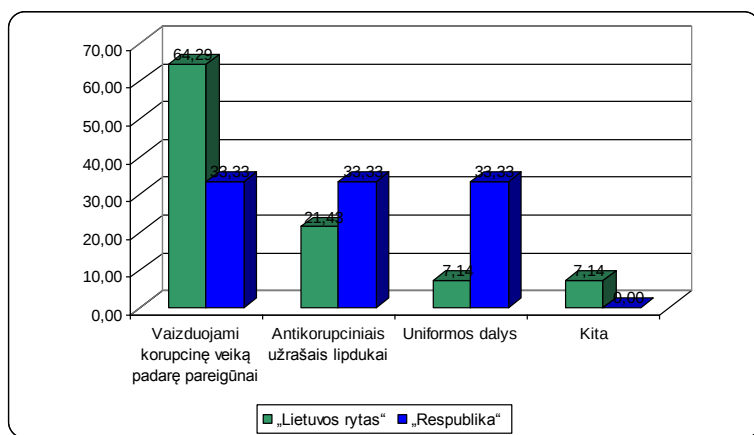
Kintamojo dažniai nėra labai informatyvūs matai, nes jie neatskleidžia, kaip dažnai reikšmė kartojasi imtyje ar populiacijoje. Kintamojo dydžio pasikartojimų skaičius, išreikštas kaip nuošimtis visų stebėjimų imtyje, yra to dydžio santykinis dažnis. Santykinis dažnis gerai parodo, ar reikšmė kartojasi dažnai ar ne. Kaip santykiniai dažniai parodė, „Respublikos“ dienraštyje dažniausiai straipsniai buvo publikuojami 6 puslapyje, o „Lietuvos ryto“ dienraštyje 4 puslapyje. „Lietuvos ryto“ dienraštis skiria didesnę dėmesį analizuojamai temai.

Nuotraukų publikavimas. Didžioji dalis straipsnių buvo lydimi vaizdo priemonių – nuotraukų. Šis faktas taip pat reikalauja atitinkamos analizės. Labai svarbu, kieno veidai, kokių interesų grupių atstovų fotografijos buvo publikuojamos. Iš 18 „Lietuvos ryte“ publikuotų straipsnių nuotraukos buvo spausdintos prie 14 iš jų, 9 straipsniuose vaizduojami korupcinę veiką padarę pareigūnai ar tai būtų komisaras, ar tai eilinis patrulis. Toks „kalimas prie gėdos stulpo“ paviešina visuomenei nusižengusių pareigūnų veidus. Prie 3 analizuojamų straipsnių buvo pateikiamos nuotraukos kurių centre lipdukai su antikorupcinio pobūdžio užrašais. Tokios antikorupcinės veiklos iniciatyvos skatinimo priemonės daro teigiamą poveikį žmonėms kurie geriau įsidėmi vaizdus. Prie vieno straipsnio buvo pateikta nuotrauka

žmogaus su antrankiais surakintais už nugaros. Toks vaizdas pabrėžia, kad už nusikalstamas veikas tenka atsakyti netgi prarandant laisvę.

„Respublikoje“ pateikta 11 vaizdinės medžiagos fragmentų, visus straipsnius lydėjo nuotraukos. Prie 3 straipsnių vaizduojami korupcinę veiką padarę pareigūnai, 2 straipsnius lydėjo pareigūnų su uniforma nuotraukos, likusiuose 6 buvo nuotraukos su tokiais simboliais: lipdukas „aš neimu kyšio“, „policijos pareigūno kepurė pakabinta ant medinės tvorelės“ (su šia nuotrauka buvo net 2 straipsniai, pakabinta kepurė simbolizuoja atsisveikinimą su tarnyba), antrankiai, susukti pinigai duoti kyšiui.

13 pav. Dienraščių straipsnių fotografijų turinys

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

„Lietuvos ryto“ dienraštyje straipsniams iliustruoti daugiau naudojamos korupcinę veiką padariusių pareigūnų nuotraukos, sukonkretinus asmenį, o „Respublikoje“ pateikiami daugiau antikorupciniai simboliai, pareigūnų uniformų dalys, neišskiriant atskirų nusikalstamą veiką padariusių individų, taip labiau menkinamas visos policijos įvaizdis.

Publikacijų rengėjai. „Lietuvos ryto“ dienraštyje iš 18 straipsnių 3 parašė Arvydas Lekavičius, 4 Vygandas Trainys, o likusias skirtingi žurnalistai. „Respublikoje“ visų 11 straipsnių autoriai skirtingi. Matoma, kad nėra vieno ryškaus dominuojančio straipsnių autoriaus kuris nuolatos sektų įvykius policijos veikloje ir juos aprašytų.

Publikacijų antraštės. Straipsnio skaitytojui turėtų būti svarbiausias dalykas straipsnio turinys, bet pirmiausiai akys pamato straipsnio antraštę ir ji arba sudomina arba ne. Nuo to priklauso, ar straipsnis bus perskaitytas. „Lietuvos ryto“ publikacijų apie pareigūnų korupciją antraščių pavadinimuose dominuoja žodžiai: kyšis ir pareigūnas. Tokia dažna šių dviejų žodžių draugija neleidžia policijos pareigūnams atsikratyti kyšininkų lyderių titulo, pvz.: „Dviem Marijampolės pareigūnams bėdos dėl kyšių“, „Policijos pareigūnai papasakojo, kaip siūlomi kyšiai“, „Kyšį kolegoms bruko ir policininkas“, „Patruliai kyšio iš vairuotojo reikalavo tyčiodamiesi“, „Kyšis – iš patrulių rankų“. Keletas pavadinimų išsiskiria iš bendro konteksto: „Korumpuotų policininkų medžiotojui – kruvinas perspėjimas“, pasitelkiant perkeltinę reikšmę, korumpuoti pareigūnai prilyginami žvėrimis. „Kaune galioja savi įstatymai“, ši antraštė informuoja, kad Kaunas lyg atskira valstybė, kuri nepavaldi

įstatymams bei nusistovėjusioms normoms. „Kilo sumaištis“ – kadangi straipsnių antraštės tarpusavyje konkuruoja dėl skaitytojų dėmesio, todėl straipsnių autoriai, rašydami antraštes, nevengia emocijas išreiškiančios leksikos. „Trokšti tapti geriausiu policininku? Imk kyšį !“, šioje antraštėje klausimas kokį kelią rinktis norint tapti geriausiu ir alternatyva imti kyšius, pavadinimas intriguojantis skaityti toliau.

Antraštės padeda greitai ir tiksliai atrinkti skaitytoją dominančius tekstus. Jose užkoduota trumpa informacinė žinutė ne tik padeda skaitytojui apsispręsti, skaityti visą straipsnį ar ne, bet ir gali būti priimta skaitytojų kaip konkreti faktinė žinia. Įprastai vienu sakiniu – fraze apibūdinanti straipsnį antraštė gali būti traktuojama kaip atskirtas teksto atrankinis vienetas, savitas trumpas tekstas. Tokia antraštė, kaip atskiro mikroteksto, samprata suteikia galimybę interpretuoti ją pirmiausia be viso straipsnio teksto (Bitinienė, 2007, p. 62).

„Respublikos“ dienraščio antraštėse tai pat netrūksta žodžio kyšis: „Kyšių atsisako tik 8 policininkai“, „Pareigūnams siūlomų kyšių suma augo keturgubai“, „Atsparumą kyšiams ištirpdė laikas“, „Policija kyšių kratosi, bet gražos duoda“, tačiau šalia figūruoja antraštės su epitetu angelai sargai, taip sušvelninamas tonas „Ne angelai sargai sukūrė puolusią Lietuvą“, „Kodėl angelai sargai pavirsta velniais“.

Abiejuose dienraščiuose būdingos sakinio tipo antraštės, kurių pagrindas – veiksmažodis, suteikiantis antraštei aiškumo, konkretumo, vaizdingumo ir dinamiškumo. Būtuojų kartiniu laiku asmenų veiksmas paminėtas daugelyje antraščių. Tokia raiška skaitytojams patraukli tuo, kad suteikia galimybę, remiantis pateiktais įvykiais, patiems kurti galimas pasekmes. Tokių antraščių, kuriose esama būtojo kartinio laiko veiksmažodžių, dažnumą lemia tai, kad norėdami sužinoti veiksmų pasekmes, skaitytojai turi informacijos ieškoti straipsnyje, o to ir siekiama antrašte.

Publikacijų turinio retorikos aspektai. Analizė atliekama ieškant straipsniuose žodžių grupių, kurios gali būti įvardijamos kaip nagrinėjamų tekstų retorikos aspektai. Tai tarsi tipai jungiantys dažniausiai tekstuose pasikartojančius žodžius, kurie pagal prasmę ir kontekstą gali būti priskirti vienam ar kitam aspektui. Šie aspektai – arba kintamieji – nagrinėjami atsižvelgiant į jų sąsają su pagrindiniais žodžiais:

9 lentelė. „Raktiniai žodžiai“ ir jų sinonimai

Pagrindiniai žodžiai	Sinonimai
Korupcija	–
Policija (ir tos pačios šaknies žodžiai)	Teisėsaugininkas
Kyšis (ir tos pačios šaknies žodžiai)	Duoklė
Pareigūnas	Kolega

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

Tam tikro aspekto dominavimą tekste lemia konkrečių žodžių iš sudarytų grupių (žodynėlių) kombinacijos su minėtais pagrindiniais žodžiais bei jų dažnumas.

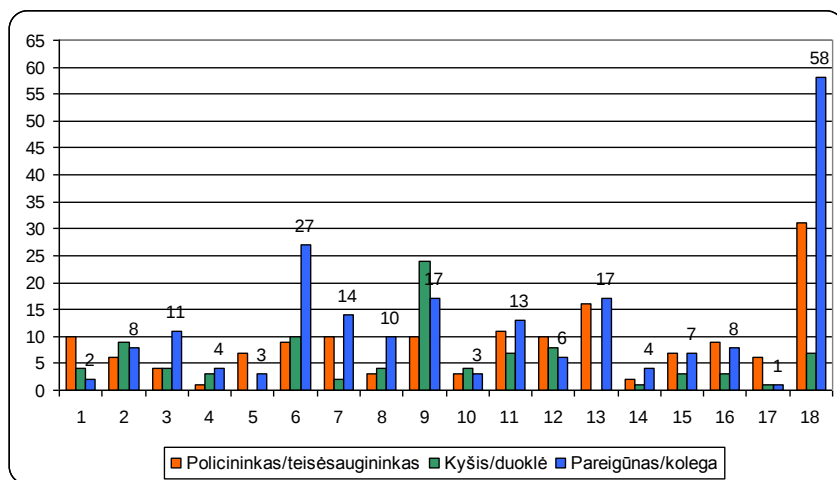
10 lentelė. Reikšminių žodžių ir jų sinonimų pasikartojimas „Lietuvos ryto“ straipsniuose

„Lietuvos ryto“ str. nr.	Policininkas/ teisėsaugininkas	Kyšis/duoklė	Pareigūnas/ kolega
1	10	4	2
2	6	9	8
3	4	4	11
4	1	3	4
5	7	0	3
6	9	10	27
7	10	2	14
8	3	4	10
9	10	24	17
10	3	4	3
11	11	7	13
12	10	8	6
13	16	0	17
14	2	1	4
15	7	3	7
16	9	3	8
17	6	1	1
18	31	7	58

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

Pateiktoje lentelėje išanalizuota kokiuose straipsniuose ir kokie esminiai žodžiai dominuoja. Jie vaizdžiai pateikiami paveikslėlyje.

14 pav. „Lietuvos ryto“ straipsniuose raktinių žodžių ir jų sinonimų dažniai

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

Pasikartojantys žodžiai atlieka įtaigos ir įtikinimo, emocinio poveikio paskirtį, todėl svarbu kiek rašant aktualią temą yra panaudota pagrindinę straipsnio mintį atspindinčių žodžių. Išanalizavus dienraščio „Lietuvos rytas“ esminius žodžius galima teigti, kad dominuoja neutralūs žodžiai, kaip kolega/pareigūnas, neigiamą atspalvį straipsniui suteikiančių žodžių naudojama mažiau.

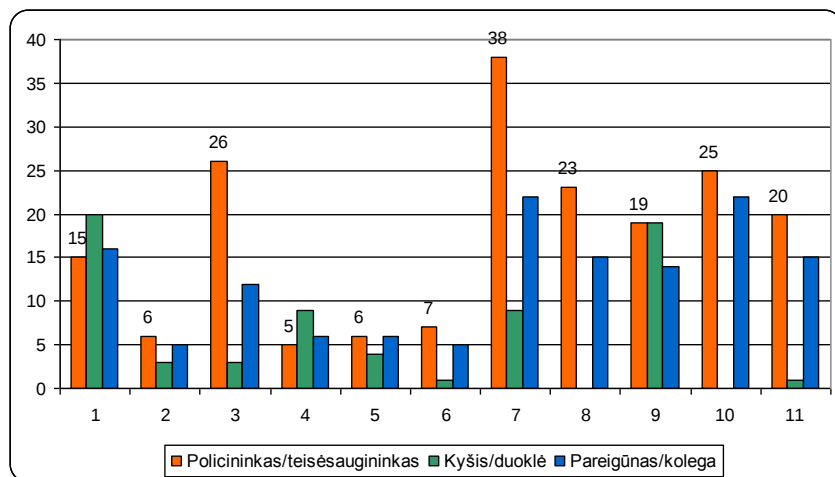
11 lentelė. Reikšminių žodžių ir jų sinonimų pasikartojimas „Respublikos“ straipsniuose

„Respublikos“ str. nr.	Policininkas/teisėsaugininkas	Kyšis/duoklė	Pareigūnas/kolega
1	15	20	16
2	6	3	5
3	26	3	12
4	5	9	6
5	6	4	6
6	7	1	5
7	38	9	22
8	23	0	15
9	19	19	14
10	25	0	22
11	20	1	15

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

Pateiktoje lentelėje išanalizuota kokiuose straipsniuose ir kokie esminiai žodžiai dominuoja. Jie vaizdžiai pateikiami paveikslėlyje.

15 pav. Reikšminių žodžių ir jų sinonimų pasikartojimas „Respublikos“ straipsniuose

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

Išanalizavus dienraščio „Respublika“ esminius žodžius galima teigti, kad daug dažniau naudojami tokie žodžiai, kaip: „policininkas“ ir „teisėsaugininkas“, vengiama daug kartoti neigiamą atspalvį turinčių žodžių, kaip: kyšis ar duoklė.

Turinio analizė. Šiai analizei atlikti iš viso duomenų masyvo atrinkti antikorpucinio pobūdžio straipsniai. „Lietuvos ryto“: „Policijos pareigūnai papasakojo, kaip siūlomi kyšiai“, „Kyšininkus tramdo lipdukais“. „Respublikos“: „Kyšių atsisako tik 8 policininkai“, „Ne angelai sargai sukūrė puolusią Lietuvą“, „Policininku būti sunku, bet jų, sąžiningų, taip reikia“, „Kriminalistas nusikaltėlių ieškos policijoje“, „Policija kyšių kratosi, bet gražos duoda“, „Kalvarija: komisaras tapo eiliniu“, „Policija gaudo ir savus nusikaltėlius“.

Analizuojant turinį siekiama išvelgti, kokio skaitytojo požiūrio ir socialinės elgsenos siekiama publikuojant antikorpucinio pobūdžio straipsnius.

12 lentelė. Skaitytojo požiūrio ir socialinės elgsenos formavimas publikacijų pagalba

„Lietuvos ryto“ straipsnio pavadinimas	Formuojamas skaitytojo požiūris	Siekiamą socialinę elgseną
Policijos pareigūnai papasakojo, kaip siūlomi kyšiai	Straipsnyje akcentuojami net keletą kartų maži pareigūnų atlyginimai, bet jie ne priežastis imti kyšius ir neturi tapti pažeidėjui priežastimi bandyti papirkti pareigūną.	Nepažeidinėti įstatymų, nepapirkinėti pareigūnų, gerbti pareigūnus.
Kyšininkus tramdo lipdukais	Formuojamas požiūris, kad pareigūnai nepaperkami	Net nebandyti papirkti ar kitaip susitarti su pareigūnais.
„Respublikos“ straipsnio pavadinimas	Formuojamas skaitytojo požiūris	Siekiamą socialinę elgseną
Kyšių atsisako tik 8 policininkai	Korumpuotų nėra. Nebent įrodyta kitaip	Siekiamą sukelti užuojautą dėl mažų atlyginimų pareigūnams, raginama neduoti kyšių pareigūnams.
Ne angelai sargai sukūrė puolusią Lietuvą	Formuojamas požiūris, kad pareigūnams per mažai lėšų, per daug priekaištų.	Žmonės turi džiaugtis geru pareigūnų darbu.
Policininku būti sunku, bet jų, sąžiningų, taip reikia	Nepaisant mažų algų, policija pašaukta tau padėti, ginti bei saugoti.	Žmonės turi įvertinti nelengvą pareigūnų profesiją.
Kriminalistas nusikaltėlių ieškos policijoje	Gerų žmonių yra kur kas daugiau negu blogų. Gyvenime yra daug neįkainojamų vertybių, iš kurių viena yra ir teisingumas.	Žmonės turi siekti teisingumo.
Policija kyšių kratosi, bet gražos duoda	Kova su policininkų papirkinėjimu davė rezultatų: pareigūnai išgirdo raginimus atsispirti kyšiams, o kyšio siūlytojus - įforminti ir traukti atsakomybėn.	Skatina atsisakyti duoti kyšį, pabrėžia baudžiamąsias priemones už papirkinėjimą.
Kalvarija: komisaras tapo eiliniu	Pabrėžiama aukšta moralė ir gerosios žmoniškosios savybės	Skatina gerbti pareigūnus.

„Respublikos“ straipsnio pavadinimas	Formuojamas skaitytojo požiūris	Siekiamą socialinę elgseną
Policija gaudo ir savus nusikaltėlius	Policija valosi, visuomenės pasitikėjimas ja didėja.	Žmonės turi pasitikėti pareigūnais, nes vidaus kontrolės sistema veikia.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis atrinktais straipsniais.

Abiejų dienraščių daugumos straipsnių teminis pateikimas labai panašus, kad policijai trūksta lėšų, kad pareigūnai stengiasi atlikti savo darbą ir neimti kyšių. Analizuojant antikorupcijos aspektu tik „Respublikos“ dienraštyje randama straipsnių, kuriuose pateikiama kiek platesnė, visapusiškesnė informacija, neneigiami piktnaudžiavimo tarnyba, kyšininkavimo atvejai, o priešingai pateikiama statistika, kad jos mastai mažėja, korumpuoti pareigūnai atleidžiami, todėl visuomenė turi labiau pasitikėti pareigūnais.

Apibendrinant galima teigti, kad dienraščio „Lietuvos rytas“ 2011 – 2014 metais policijos korupcijos, kyšininkavimo ir antikorupcijos tema nebuvo dažna. Duomenų bazės „LIBIS“ duomenimis nuo 2011 metų sausio iki 2014 metų rugpjūčio 12 dienos „raktinių“ žodžių pagalba buvo atrinkti 18 straipsnių, dienraščio „Respublika“ buvo atrinkta 11 straipsnių. Analizės metu nustatyta, kad dienraštis „Respublika“ skiria didesnę dėmesį antikorupciniais straipsniams publikuoti, bet lyginant policijos pareigūnų korupcijos aprašytus atvejus „Lietuvos rytas“ pirmąją net šešis kartus. „Lietuvos rytas“ labiau informuoja apie korupcijos reiškinius. Atliekant kiekybinę analizę yra svarbu publikacijų vietą dienraščiuose. Kaip santykiniai dažniai parodė „Respublikos“ dienraštyje dažniausiai straipsniai buvo publikuojami 6 puslapyje, o „Lietuvos ryto“ dienraštyje 4 puslapyje. „Lietuvos ryto“ dienraštis skiria didesnę dėmesį analizuojamai temai. „Lietuvos ryto“ dienraštyje straipsniams iliustruoti daugiau naudojamos korupcinę veiką padariusių pareigūnų nuotraukos, sukonkrečius asmenį, o „Respublikoje“ pateikiami daugiau antikorupciniai simboliai, pareigūnų uniformų dalys, neišskiriant atskirų nusikalstamą veiką padariusių individų, taip labiau menkinamas visos policijos įvaizdis. Abiejuose dienraščiuose būdingos sakinio tipo antraštės, kurių pagrindas – veiksmazodis, suteikiantis antraštei aiškumo, konkretumo, vaizdingumo, dinamiškumo bei įvardijantis baigtinę mintį. Išanalizavus dienraščio „Lietuvos rytas“ esminius žodžius galima teigti, kad dominuoja neutralūs žodžiai, kaip kolega/pareigūnas, neigiamą atspalvį straipsniui suteikiančių žodžių naudojama mažiau. Išanalizavus dienraščio „Respublika“ esminius žodžius galima teigti, kad daug dažniau naudojami tokie žodžiai, kaip: „policininkas“ ir „teisėsaugininkas“, vengiama daug kartoti neigiamą atspalvį turinčių žodžių, kaip: kyšis ar duoklė. Abiejų dienraščių daugumos straipsnių teminis pateikimas labai panašus.

IŠVADOS

1. Siekiant įgyvendinti korupcijos prevenciją, būtina stabili ir nuosekli strategija, nes tik pažinus korupcijos kilmę, išanalizavus korupcijos teisinio persekiojimo priemones, pasitelkus visuomenės antikorupcinį švietimą ugdomos antikorupcinės piliečių nuostatos. Kovoje su korupcija galima išskirti Korupcijos prevencijos įstatymo svarbą, kovos su korupcija programas ir žiniasklaidą, nes šios antikorupcinės priemonės padeda mažinti palankias sąlygas korupcijai plisti.

2. Teisinis korupcijos prevencijos reglamentavimas yra svarbus, nes baudžiamąsias antikorupcines priemones reikia racionaliai derinti su nebaudžiamosiomis, nesusijusiomis su valstybės prievarta priemonėmis. Dideliems korupcijos mastams pažaboti reikalinga stipri antikorupcinių priemonių sistema ir strategija. Korupciją įmanoma kontroliuoti tik tuomet, kai į šį procesą įsijungia valstybė, pilietinė visuomenė, privatus sektorius ir visi drauge siekia įgyvendinti antikorupcinius įstatymus, kovos su korupcija programas.

3. Mažos pareigūnų algos, prastėjančios darbo sąlygos, sunkiai nustatomi kyšininkavimo atvejai, didelė pasiūla yra pagrindinės korupcijos apraiškų kelių policijoje priežastys.

Pareigūnų darbui kontroliuoti galima pasitelkti antikorupcinę programą, įstatymų potvarkius, kurie nurodo kovos su korupcija priemones. Tačiau dėl finansavimo trūkumo negali būti įgyvendintas technikos naujovių panaudojimas pareigūnų veikloje platesniu mastu.

Policijos įvaizdžio formavimui nėra skiriamas pakankamas dėmesys, pareigūnai neturi suformuoto teigiamo įvaizdžio visuomenės akyse.

4. Iš atliktos analizuojamų dienraščių straipsnių turinio analizės matoma, kad skaitantieji „Lietuvos rytą“ su antikorupcijos tema susidūrė rečiau, nei skaitantieji „Respubliką“, tačiau dažniau susidūrė su policijos pareigūnų ir kelių policijos pareigūnų kyšininkavimo/korupcijos atvejais.

Lyginant „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ auditorijos mastą pirmauja „Lietuvos rytas“, todėl šis dienraštis gali paveikti didesnę auditoriją. Kaip santykiniai dažniai parodė „Respublikos“ dienraštyje dažniausiai straipsniai buvo publikuojami 6 psl., o „Lietuvos ryto“ dienraštyje 4 psl.

„Lietuvos ryto“ dienraštyje straipsniams iliustruoti daugiau naudojamos korupcinę veiką padariusių pareigūnų nuotraukos, sukonkrečius asmenį, o „Respublikoje“ pateikiami daugiau antikorupciniai simboliai, uniformų dalys, neišskiriant atskirų nusikalstamą veiką padariusių individų.

Abiejuose dienraščiuose būdingos sakinio tipo antraštės, kurių pagrindas – veiksmazodis, suteikiantis antraštei dinamiškumo. Išanalizavus dienraščio „Lietuvos rytas“ esminius žodžius galima teigti, kad dominuoja neutralūs žodžiai, kaip kolega/pareigūnas, neigiamą atspalvį straipsniui suteikiančių žodžių naudojama mažiau. Išanalizavus dienraščio „Respublika“ esminius žodžius galima teigti, kad daug dažniau naudojami tokie žodžiai kaip „policininkas“ ir „teisėsaugininkas“, vengiama daug kartoti neigiamą atspalvį turinčių žodžių kaip kyšis ar duoklė.

5. Turinio analizei atlikti iš viso duomenų masyvo atrinkti antikorupcinio pobūdžio straipsniai. Abiejų dienraščių antikorupcinių straipsnių teminis pateikimas labai panašus, kad policijai trūksta lėšų, kad pareigūnai stengiasi atlikti savo darbą ir neimti kyšių. Tik „Respublikos“ dienraštyje randama straipsnių, kuriuose pateikiama kiek platesnė, visapusiškesnė informacija, neneigiami piktnaudžiavimo tarnyba, kyšininkavimo atvejai, o priešingai pateikiama statistika, kad jos mastai mažėja, korumpuoti pareigūnai atleidžiami.

REKOMENDACIJOS

1. Vyriausybei, Vidaus reikalų ministerijai ir Policijos departamentui reikia skirti papildomų lėšų ne tik pareigūnų algoms, gerinti darbo sąlygas, bet būtina kryptingai ir kompleksiškai stiprinti policijos pareigūnų įvaizdį, tam reikalinga nuosekliai vykdoma policijos įvaizdžio strategija. Policija turi glaudžiai bendradarbiauti su žiniasklaida, nes visi geri darbai turi būti plačiai viešinami, tada suteiks didžiausios naudos organizacijai.

2. Vyriausybei, Vidaus reikalų ministerijai ir Policijos departamentui reikia skirti papildomų lėšų technologijų diegimui, nes visiškai užkirsti korupciją kelių policininkų darbe galėtų padėti tik tiesioginio kontakto tarp pažeidėjo ir pareigūno panaikinimas, tam tiktų transporto kontrolės sistemos, kurių dėka galima nuolat stebėti transporto priemonės buvimo vietą ir greitį.

3. Vidaus reikalų ministerijai ir Policijos departamentui reikia plačiau viešinti kelių policijos tarnybos kontrolės būdus, viešinti įvykdytus pažeidimus, įtraukti visuomenę į kelių policijos pareigūnų elgesio kontrolę. Visuomenę į pareigūnų elgesio kontrolę būtų galima labiau įtraukti skatinant naudotis policijos pasitikėjimo telefono linija.

4. Didžiųjų Lietuvos dienraščių redaktoriai turi skirti didesnę dėmesį korupcijos prevencijos temai. Žiniasklaidoje turi būti publikuojama daugiau straipsnių korupcijos prevencijos tema, straipsniai turi būti įtaigūs ir publikuojami pirmuosiuose puslapiuose, tada jie pasieks didesnę auditorijos dalį. Siekiant užtikrinti laisvą ir nepriklausomą žiniasklaidą valdžia turi skirti dotacijas.

LITERATŪRA

1. Ackerman, S. R. (2001). *Korupcija ir valdžia: priežastys, padariniai ir reforma*. Vaga
2. Dobryninas, A. „Korupcija žiniasklaidoje: skaidrumo problema“ [žiūrėta 2013 07 18] Prieiga per internetą : www.osf.lt/TransInt/ADobryninoPranesimas.doc .
3. Bielinis, L. (2002). Šou principų dėsniumai. *Politologija*, 1 (25), 37.
4. Čilinskas, K.: biudžetinės įstaigos bus kuriamos kaip terpė politinei korupcijai [žiūrėta 2013 08 05] Prieiga per internetą: <http://zebra.15min.lt/lt/naujienos/lietuva/k-cilinskas-biudzetines-istaigos-bus-kuriamos-kaip-terpe-politinei-korupcijai-186733.html>
5. Drūteikienė, G. (2002). *Ryšiai su visuomene. Organizacijos įvaizdžio kūrimas: apibendrinamojo modelio link*. Vilnius.
6. Čekauskienė, M. (1997). *Reklama ir firmos įvaizdis*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
7. Gavelytė, I. (2005). *Korupcijos prevencijos priemonių reikšmė ir šiuolaikiniai ypatumai. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. ŠU.
8. Girnius, J. (1998). *Žmogaus problema technikos amžiuje*. Vilnius: Aidai.
9. Jucevičius, R. (1998). *Strateginis organizacijų vystymas. Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras*. Vilnius.
10. Klitgaard R., Mac Lean Abaroa R., Parris H. L. (2005). *Korumpuoti miestai*. Vilnius: Eurgrimas.
11. Lietuvos respublikos rezoliucija „Dėl kovos su korupcija“ [žiūrėta 2013 08 06] Prieiga per internetą: <http://www.elibrary.lt/resursai/NPLC/istatymai/20010510.pdf>.
12. Lietuvos respublikos mokesčių administravimo įstatymo 2004-04-13, Nr. IX-2112 komentaras [žiūrėta 2013 08 05] Prieiga per internetą: http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000123360&tree_id=1000007320.
13. Lietuvos laisvosios rinkos institutas [žiūrėta 2013 07 04] Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/pranesimai_prezentacijos/korupcijos_saknu_salinimas_efektyvios_kovos_su_korupcija_pagrindas/2044.
14. Leonavičius, V. (2003). *Sociologija*. Kaunas: VDU leidykla.
15. LR Valstybės kontrolės pranešimas spaudai. Šalies įvaizdis kuriamas be aiškių gairių [žiūrėta 2014 06 05] Prieiga per internetą: http://www.vkontrolė.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=15454.
16. Lietuvos respublikos baudžiamasis kodeksas. Nr. IX-1162. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
17. Lietuvos respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Nr. XII-316. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 57-2855.
18. Lietuvos respublikos gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas. Nr. X- 1838. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 138-5445.
19. LR Valstybės kontrolės pranešimas spaudai. Šalies įvaizdis kuriamas be aiškių gairių [žiūrėta 2014 06 05] Prieiga per internetą: http://www.vkontrolė.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=15454
20. LR vidaus reikalų ministro 2010 m. balandžio 6 d. įsakymas „Dėl LR Vidaus reikalų ministerijos kovos su korupcija programos patvirtinimo“. *Valstybės Žinios*, 2010, Nr. 41-1987.

21. Lietuvos policijos generalinio komisariato įsakymas dėl vieningos pajėgų valdymo sistemos naudojimo taisyklių patvirtinimo 2010 m. rugsėjo 6d. [žiūrėta 2014 06 04] Prieiga per internetą: <http://pagalba.policija.lt/help.php?type=VPVS>.
22. Lietuvos gyventojų požiūris į teisėsaugos institucijas ir viešojo saugumo būklės vertinimas 2012 [žiūrėta 2014 11 21] Prieiga per internetą: www.policija.lt/get.php?f.11102
23. Matulevičius, A. (2008). *Valstybės valdymo užkulisiai. Politiko komentarai*. Vilnius: Algarvė.
24. Nacionalinės kovos su korupcija 2012–2014 metų programos priemonių plano įgyvendinimo apibendrinimas už 2011–2012 m. laikotarpį. [žiūrėta 2013 07 18] Prieiga per internetą: http://www.stt.lt/documents/nknp/nknp_2011_2012.pdf.
25. Nacionalinės kovos su korupcija 2011-2014 metų programos patvirtinimas. Nr. XI-1457. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 77-3727.
26. Navikas, P. (2008). *Korupcijos globa*. Vilnius: Atkula.
27. Policija ginkluojasi technologijomis [žiūrėta 2014 06 04] Prieiga per internetą: <http://iq.lt/ekonomika/policija-ginkluojasi-technologijomis-2/?psl=1>
28. Palidauskaitė, J., Raudonienė, A. (2005). *Antikorupcinė kultūra kaip korupcijos priešnuodis. Skaidrumas ir korupcija Lietuvoje*. Vilnius: Pasviręs pasaulis.
29. Palidauskaitė, J., Raudonienė, A. (2004). *Antikorupcinės kultūros gairės Lietuvoje. Kultūrologija: Kultūros savitumas ir universalumas*. Vilnius: KFMI.
30. Palidauskaitė, J. (2005). Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešojo politika ir administravimas*, (13), 34.
31. Palidauskaitė, J. (2006). Korupcijos sklaidos formos Lietuvoje: tarp sovietinio palikimo ir rinkos padiktuoto pragmatizmo. *Viešojo politika ir administravimas*, (18) 65.
32. Parsons, W. (2001). *Viešojo politika*, 107.
33. Pruskus, V. (2004). *Sociologija*, 204.
34. Policija važiuoja ir drundalietais [žiūrėta 2014 04 28] Prieiga per internetą: <http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvos-naujienos/policija-vaziuoja-ir-drundaletais-893498/>.
35. Sūdžius, V. (2001). *Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas*. Vilnius: Krantai.
36. Steponavičienė, G. (2005). *Elektroninės valdžios galimybės mažinant korupciją viešajame sektoriuje. Kaip pažaboti korupciją?* Vilnius: Eurgrimas.
37. Specialiųjų tyrimų tarnyba. STT veikla. [žiūrėta 2013 07 10] Prieiga per internetą: <http://www.stt.lt/lt/menu/stt-veikla/>.
38. „Transparency International“ Lietuvos skyrius [žiūrėta 2013 07 04] Prieiga per internetą: <http://transparency.lt/apie-mus/activities/>.
39. Trumpa, U. Korupcijos šaknų šalinimas – efektyvios kovos su korupcija pagrindas. Pranešimas konferencijoje „Nuo valdymo reformos link efektyvios kovos su korupcija“, Vilnius, 2001 m. birželio 20 d. [žiūrėta 2013 07 10] Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/pranesimai_prezentacijos/korupcijos_saknu_salinimas_efektyvios_kovos_su_korupcija_pagrindas/2044.

40. Teisės aktai. LR ATPK. [žiūrėta 2014 06 05] Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/ta/103787:str131>.
41. „Transparency International“ 2013 m. Pasaulinis korupcijos barometras [žiūrėta 2013 07 18] Prieiga per internetą: http://transparency.lt/media/filer_public/2013/07/09/ti_pasaulinis_korupcijos_barometras_2013.
42. „Transparency International“ 2013 m. Pasaulinis korupcijos barometras [žiūrėta 2013 07 18] Prieiga per internetą: http://transparency.lt/media/filer_public/2013/07/09/ti_pasaulinis_korupcijos_barometras_2013.
43. Vaitiekus, S. (2002). *Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga*. Vilnius: Transparency international lietuvos skyrius.
44. Valackienė, A. (2005). *Sociologinis tyrimas*. Kaunas: Technologija. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija [žiūrėta 2013 08 01] Prieiga per internetą: <http://www.lzlek.lt/>.
45. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos informacija apie registruotus lobistus [žiūrėta 2013 08 05] Prieiga per internetą: http://www.vtek.lt/vtek/index.php?option=com_content&view=article&id=371&Itemid=41.
46. Valstybinės mokesčių inspekcijos straipsnis. Baudas nuo šios pažeidėjai galės sumokėti ir banko kortelėmis [žiūrėta 2014 06 04] <http://www.vmi.lt/Accessibility/lt/?itemId=10142781>.
47. Valstybės tarnybos įvaizdis ir organizacinė elgsena [žiūrėta 2014 11 21] Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/files/pdf/2009-05-14/Valstybes_tarnybos_ivaizdis_2003_tyrimo_ataskaita.pdf.
48. VPK darbuotojo darbo užmokesčio kitimas 2013 –2014 metų I ketvirtį [žiūrėta 2014 04 28] Prieiga per internetą: http://klaipeda.policija.lt/lt/veikla-2/darbo-uzmokestis_499.html.
49. Viešųjų pirkimų įstatymas. Nr. XII-166. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 11-510.
50. „Žmogaus teisių komitetas: žurnalistų etikos inspektoriui – žmogaus teisių gynėjo statusas“, Žmogaus teisių komiteto 2011 m. gruodžio 8 d. pranešimas [žiūrėta 2013 08 01] Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4463&p_d=118810&p_k=1.
51. 2013 metų Pasaulio korupcijos barometro tyrimo analizė [žiūrėta 2014 04 28] Prieiga per internetą: <https://www.google.lt/#q=2013+M.+PASAULIO+KORUPCIJOS+BAROMETRO+ANALIZ%C4%96>.
52. Žiniasklaidos tyrimų apžvalga 2012 metų. [žiūrėta 2014 08 16] http://www.tns.lt/data/files/Metines_apzvalgos/Ziniasklaidos%20tyrimu%20apzvalga%202012.pdf.